

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

ՈՐԲԵՐՏ ՔՈԶԱՐՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 35-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ԵՎ 135-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

4 սեպտեմբերի 2019 թ.

Սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Հ. Թովմասյանի (նախագահող), Ա. Գյուլումյանի (զեկուցող), Ա. Դիլանյանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի (զեկուցող), Ա. Թունյանի (զեկուցող), Ա. Խաչատրյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի (զեկուցող), Ա. Պետրոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմողի ներկայացուցիչ՝ փաստաբան Ա. Վարդևանյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ Ազգային ժողովի ներկայացուցիչ՝ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավական փորձաքննության վարչության իրավական ապահովման բաժնի պետ Ա. Քոչարյանի,

համաձայն Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետի, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 22 և 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Ռոբերտ Քոչարյանի դիմումի հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի և 135-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգիրքը (այսուհետ՝ նաև Օրենսգիրք) Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 01.07.1998 թ., Հանրապետության նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 01.09.1998 թ. և ուժի մեջ է մտել 12.01.1999 թ.:

Օրենսգրքի՝ սույն գործով վիճարկվող «Քրեական գործի վարույթը կամ քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանքներ» վերտառությամբ 35-րդ հոդվածը սահմանում է.

«1. Քրեական գործ չի կարող հարուցվել և քրեական հետապնդում չի կարող իրականացվել, իսկ հարուցված քրեական գործի վարույթը ենթակա է կարճման, եթե՝

1) բացակայում է հանցագործության դեպքը.

2) արարքի մեջ հանցակազմ չկա.

3) վնաս պատճառած արարքը քրեական օրենքով համարվում է իրավաչափ.

4) սույն օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում բացակայում է դիմողի բողոքը.

5) սույն օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում տուժողը հաշտվել է կասկածյալի կամ մեղադրյալի հետ.

6) անցել են վաղեմության ժամկետները.

7) անձի նկատմամբ կա նույն մեղադրանքով օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռ կամ դատարանի այլ որոշում, որը հաստատում է քրեական հետապնդման անհնարինությունը.

8) անձի նկատմամբ կա նույն մեղադրանքով քրեական հետապնդում իրականացնելուց հրաժարվելու մասին հետաքննության մարմնի, քննիչի և դատախազի չվերացված որոշում.

9) անձն արարքը կատարելու պահին չի հասել քրեական պատասխանատվության ենթարկելու՝ օրենքով նախատեսված տարիքին.

10) անձը մահացել է, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ գործի վարույթն անհրաժեշտ է մահացածի իրավունքների վերականգնման համար կամ ուրիշ անձանց նկատմամբ նոր ի հայտ եկած հանգամանքների կապակցությամբ գործը վերսկսելու համար.

11) անձը կամովին հրաժարվել է հանցագործությունը մինչև վերջ հասցնելուց, եթե նրա փաստորեն կատարած արարքն այլ հանցակազմ չի պարունակում.

12) անձը Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի ընդհանուր մասի դրույթների ուժով ենթակա է ազատման քրեական պատասխանատվությունից.

13) ընդունվել է համաներման մասին օրենք:

1¹. Սույն հոդվածի առաջին մասի 10-րդ կետը չի տարածվում քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով անձին մահացած ճանաչելու դեպքերի վրա: Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով անձին մահացած ճանաչելը հիմք է անձի նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և քրեական գործի վարույթը կարճելու համար միայն Հայաստանի Հանրապետության գլխավոր դատախազի որոշմամբ:

2. Քրեական հետապնդումը ենթակա է դադարեցման, իսկ գործի վարույթը ենթակա է կարճման՝ կատարված հանցագործությանը կասկածյալի կամ մեղադրյալի մասնակցությունն ապացուցված չլինելու արդյունքում, եթե սպառված են նոր ապացույցներ ձեռք բերելու բոլոր հնարավորությունները:

3. Դատախազը, քննիչը, հայտնաբերելով քրեական գործի վարույթը բացառող հանգամանքներ, քրեական գործով մինչդատական վարույթի յուրաքանչյուր փուլում որոշում են կայացնում քրեական գործի վարույթը կարճելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին: Դատախազն իրավասու է քրեական գործի վարույթը կարճելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշում կայացնել նաև գործը դատարան ուղարկելուց հետո, բայց մինչև դատական նիստում գործի քննությունն սկսվելը:

4. Մեղադրողը, դատարանում հայտնաբերելով քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանքներ, պարտավոր է հայտարարել ամբաստանյալի նկատմամբ քրեական հետապնդում իրականացնելուց հրաժարվելու մասին: Ամբաստանյալի նկատմամբ քրեական հետապնդում իրականացնելուց հրաժարվելու մասին մեղադրողի հայտարար-

րությունը դատարանի համար քրեական գործի վարույթը կարճելու և քրեական հետապնդումը դադարեցնելու հիմք է:

5. Դատարանը, հայտնաբերելով քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանքներ, լուծում է ամբաստանյալի նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու հարցը:

6. Սույն հոդվածի առաջին մասի 6-րդ և 13-րդ կետերում նշված հիմքերով գործի վարույթի կարճում և քրեական հետապնդման դադարեցում չի թույլատրվում, եթե դրա դեմ առարկում է մեղադրյալը: Այս դեպքում գործի վարույթը շարունակվում է սովորական կարգով:

Սույն հոդվածի առաջին մասի 13-րդ կետում նշված հիմքով գործի հարուցման մերժում, վարույթի կարճում և քրեական հետապնդման դադարեցում չի թույլատրվում, եթե չի հատուցվել կամ այլ կերպ չի հարթվել պատճառված վնասը, կամ առկա է վեճ հատուցման ենթակա վնասի կապակցությամբ: Այս դեպքում ևս գործի վարույթը շարունակվում է սովորական կարգով: Սույն պարբերությամբ նախատեսված կարգավորումը գործում է, եթե համաներման մասին օրենքով այլ բան նախատեսված չէ»:

Օրենսգրքի՝ սույն գործով վիճարկվող «Խափանման միջոց կիրառելու հիմքերը» վերտառությամբ 135-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է.

«2. Կալանավորումը մեղադրյալի նկատմամբ կարող է կիրառվել միայն այն դեպքում, երբ կա հիմնավոր կասկած, որ նա կատարել է այնպիսի հանցանք, որի համար նախատեսվող ազատազրկման ձևով պատժի առավելագույն ժամկետը մեկ տարուց ավելի է, և կան բավարար հիմքեր ենթադրելու, որ մեղադրյալը կարող է կատարել սույն հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված որևէ գործողություն»:

Գործի քննության առիթը Ռեբերտ Քոչարյանի՝ 2019 թվականի մայիսի 29-ին Սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով դիմումը և կից ներկայացված փաստաթղթերը, կողմերի գրավոր բացատրությունները, գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, ինչպես նաև Օրենսգրքի վերաբերելի կարգավորումները՝ Սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

1. Դիմողի դիրքորոշումները

Դիմողը գտնում է, որ Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 2-րդ մասին իրավակիրառ պրակտիկայում տրված մեկնաբանությունը, ինչպես նաև նույն Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածը հակասում են Սահմանադրության 27-րդ և 63-րդ հոդվածներին:

Ըստ դիմողի՝ Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 2-րդ մասով ամրագրված հիմնավոր կասկածի ինստիտուտը չի կարող հանդիսանալ Հանրապետության նախագահի գործառույթային անձեռնմխելիության գնահատման մեխանիզմ՝ հաշվի առնելով առհասարակ անձեռնմխելիության էությունը և դրանով հետապնդվող նպատակները, քանի որ վերջինս ուղղված է նաև այդ երաշխիքից օգտվող անձանց պաշտպանությանը, այդ թվում՝ հիմնավոր կասկածի գնահատման տեսանկյունից:

Մինչդեռ դիմողը կարծում է, որ քննարկման առարկա քրեական գործի շրջանակներում Վճռաբեկ դատարանի 2018 թվականի նոյեմբերի 15-ի որոշմամբ Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածով ամրագրված հիմնավոր կասկածի ինստիտուտին տրվել է յուրովի մեկնաբանություն, ըստ որի՝ Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածով ամրագրված հիմնավոր կասկածի ինստիտուտը գործառույթային անձեռնմխելիության պարտադիր բաղադրիչ է:

Դիմողը նաև ներկայացնում է Սահմանադրությամբ երաշխավորված՝ անձնական ազատության իրավունքի սահմանափակման՝ օրենքով սահմանված կարգի խախտման հիմնավորումներ: Մասնավորապես, այս կապակցությամբ դիմողը հայտնում է, որ միայն այն հանգամանքը, որ Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածը և դրան տրված դատական մեկնաբանությունը չեն անդրադառնում խափանման միջոցի կիրառման կարգին և դրանով սահմանված կարգավորումներին՝ բացառապես գործնականում մեկնաբանելով հիմնավոր կասկածի պայմանին վերաբերող նորմերը, ինքնին վկայում են Սահմանադրության 27-րդ հոդվածով երաշխավորված անձնական ազատության պաշտպանության երաշխիք հանդիսացող օրենքով սահմանված կարգի պահպանման ելակետային պայմանի խախտման մասին:

Բացի դրանից, դիմողը նշում է, որ Սահմանադրությամբ երաշխավորված՝ անձնական ազատության իրավունքի սահմանափակման՝ օրենքով սահմանված կարգի

խախտում է այն, որ Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածով սահմանված պայմանների լիարժեք գնահատմանը պետք է հաջորդի կալանքի քննությունը, քանի որ դատարանը նշված հոդվածի ուժով կարող է առհասարակ անդրադարձ չկատարել կալանավորման հարցին՝ պայմանավորված քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանքի առկայությամբ: Այս համատեքստում վերլուծելով տարբեր քրեական գործերի շրջանակներում Վճռաբեկ դատարանի կողմից արտահայտված իրավական դիրքորոշումները՝ դիմողը գտնում է, որ կալանքը ենթակա չէ կիրառման մինչև անձեռնմխելիության հաղթահարումը կամ դրա առկայության հարցի պարզումը, այսինքն՝ այն պետք է քննարկվի մինչև հիմնավոր կասկածին անդրադառնալը:

Անդրադառնալով Սահմանադրությամբ երաշխավորված՝ պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահի գործառութային անձեռնմխելիությանը՝ դիմողը նշում է, որ Հանրապետության նախագահի անձեռնմխելիության ինստիտուտին տրված մեկնաբանությունն այնքանով, որքանով անձեռնմխելիության ինստիտուտը դիտարկվում է բացառապես պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահի պաշտոնավարման ընթացքում օրինական գործողությունների համատեքստում, չի համապատասխանում ո՛չ Սահմանադրությանը, ո՛չ էլ միջազգային փորձին: Դիմողը կարծում է, որ գործառութային անձեռնմխելիության բացահայտման համար ելակետային է պաշտոնական կարգավիճակի առկայության կամ բացակայության փաստը պարզելը, և դիմողի վերաբերյալ դատարանները հստակ հաստատել են, որ նրան մեղսագրվող արարքում դիմողը հանդես է եկել որպես Հանրապետության նախագահ, այսինքն՝ իր պաշտոնական կարգավիճակում:

Այս կապակցությամբ դիմողը նաև փաստում է, որ պատահական չէ, որ Սահմանադրությունը պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահի գործառութային անձեռնմխելիության հաղթահարման մեխանիզմ չի նախատեսում, քանի որ սահմանադրի կամքը *prima facie* հանդիսացել է առհասարակ այդ հարցին անդրադարձ չկատարելը, եթե ենթադրյալ արարքը կատարվել է Հանրապետության նախագահի կարգավիճակից ելնելով. այն քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանք է:

Դիմողն արձանագրում է, որ Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածում առկա է օրենսդրական բաց, քանի որ քրեական գործի վարույթը կամ քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանքների շարքում չի քննարկվում անձի անձեռնմխելիության հետ կապված գործընթացի չպահպանման հարցը, իսկ Օրենսգրքի մնացյալ հոդվածներում անձեռնմխելիության ինստիտուտը քննարկվում է բացառապես դիվանագիտական անձեռնմխելիության շրջանակներում: Ընդ որում, ըստ դիմողի՝ հիշյալ օրենսդրական բացը հնարավոր չէ հաղթահարել քննարկման առարկա հարցը Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 2-րդ մասի հիմքերի տեսանկյունից դիտարկելու պարագայում:

Բացի դրանից, դիմողը գտնում է, որ Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածը՝ իրավակիրառ պրակտիկայում տրված մեկնաբանությամբ, հակասում է Սահմանադրության 66-րդ հոդվածին:

Ի հիմնավորումն վերոգրյալ դիրքորոշման՝ դիմողը հայտնում է, որ Վճռաբեկ դատարանի 2018 թվականի նոյեմբերի 15-ի որոշմամբ Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 2-րդ մասի մեկնաբանման և կիրառման արդյունքում առաջ է քաշվել հիմնավոր կասկածի գնահատման ամբողջությամբ նոր չափորոշիչ, որը վերաբերում է գործառությանին անձեռնմխելիության առկայության կամ բացակայության հաստատման հարցին:

Դիմողը նաև առարկություն է ներկայացրել պատասխանողի դիրքորոշումների վերաբերյալ՝ նշելով, որ պատասխանողի կողմից որևէ բովանդակային անդրադարձ չի կատարվել վիճարկվող դրույթների սահմանադրականության հարցին, ինչպես նաև վիճարկվող դրույթներին՝ իրավակիրառ պրակտիկայի շրջանակներում տրված մեկնաբանության սահմանադրականության հարցին:

2. Պատասխանողի դիրքորոշումները

Առավելապես վերարտադրելով տարբեր իրավակարգավորումներ, մասնավորապես, Օրենսգրքի վիճարկվող դրույթները, իրավական պետության (Սահմանադրության 1-ին հոդված), անձնական ազատության (Սահմանադրության 27-րդ հոդված), արդար դատաքննության (Սահմանադրության 63-րդ հոդված) և անմեղության կանխավարկածի

(Սահմանադրության 66-րդ հոդված) վերաբերյալ սահմանադրական դրույթները, դիմողի դիրքորոշումները, Սահմանադրական դատարանի կողմից արտահայտված իրավական դիրքորոշումները, հղում կատարելով Հայաստանի Հանրապետության վավերացրած՝ մարդու իրավունքների վերաբերյալ միջազգային պայմանագրերի հիման վրա գործող մարմինների պրակտիկային, ինչպես նաև քրեադատավարական մի շարք կարգավորումների՝ պատասխանողը գտնում է, որ անձնական ազատությունը բացարձակ չէ, և սահմանադրական ու քրեական իրավունքի նորմերն ամրագրում են մարդուն ազատությունից զրկելը՝ հստակ սահմանելով այնպիսի կարգավորումներ, որոնց հիման վրա դա կարելի է անել:

Անդրադառնալով արդար դատաքննության իրավունքի ենթադրյալ խախտմանը՝ պատասխանողը վկայակոչում է Սահմանադրական դատարանի մի շարք որոշումներ, որոնք, իր կարծիքով, վերաբերում են այդ հարցին: Իսկ անմեղության կանխավարկածի ենթադրյալ խախտման առնչությամբ պատասխանողը նշում է, որ այն՝ որպես մեղադրյալի օբյեկտիվ կարգավիճակ, չի նշանակում, որ Սահմանադրությունը բացառում է մեղադրյալի մեղավորությունը: Այնուհետև պատասխանողը մեջբերում է Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-871 որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումներն անմեղության կանխավարկածի վերաբերյալ:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ պատասխանողը հանգում է հետևության, որ Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածով և 135-րդ հոդվածի 2-րդ մասով ամրագրված իրավադրույթները համահունչ են անձնական ազատության, արդար դատաքննության և անմեղության կանխավարկածի վերաբերյալ սահմանադրաիրավական պահանջներին:

3. Գործի շրջանակներում պարզման ենթակա հանգամանքները

Սույն գործով վիճարկվող դրույթների սահմանադրականությունը որոշելիս Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում, մասնավորապես, անդրադառնալ հետևյալ հարցադրմանը.

արդյոք Օրենսգրքում առկա են Սահմանադրության ուժով անձեռնմխելիությամբ օժտված պաշտոնատար անձանց՝ իրենց լիազորությունների ժամկետում և դրանից հետո իրենց կարգավիճակից կամ գործունեությունից բխող գործողությունների համար հետապնդելուց և պատասխանատվության ենթարկելուց արդյունավետ պաշտպանելու համար անհրաժեշտ օրենսդրական կառուցակարգեր և ընթացակարգեր:

Դիմումում բարձրացված հարցերի շրջանակներում Սահմանադրական դատարանը 2019 թվականի ապրիլի 16-ի ՍԴՈ-1453 որոշմամբ արտահայտած իրավական դիրքորոշումները հիմնականում կիրառելի համարելով նաև սույն գործով՝ փաստում է, որ դիմողի կողմից վիճարկվող դրույթները քրեական գործով դիմողի մեղքի ապացուցված լինելու առումով դեռևս չեն կիրառվել, և դիմողը դրանց սահմանադրականությունը վիճարկում է իրավակիրառ պրակտիկայում տրված մեկնաբանությամբ, որով հնարավոր է դարձել մեղադրանքի առաջադրումը և կալանքի՝ որպես խափանման միջոցի ընտրությունը:

Միաժամանակ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ սույն գործով մեղադրանքի, ուստիև կալանքի իրավաչափության հարցի լուծումը պայմանավորված է պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահի անձեռնմխելիության սահմանադրական երաշխիքներով: Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ դիմողը նաև այս տեսանկյունից է բարձրացնում Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածում առկա օրենսդրական բացի հարցը, Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ քրեական գործի վարույթը կամ քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանքների շարքում պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահի անձեռնմխելիության սահմանադրական երաշխիքների օրենսդրական կենսագործման ենթադրյալ բացակայությունն ուղղակիորեն կարող է հանգեցնել նրա անձնական ազատության, ինչպես նաև դատական պաշտպանության և արդար դատաքննության իրավունքների՝ Սահմանադրության տեսանկյունից չարդարացված սահմանափակման: Հետևաբար, մեղադրանքի, ուստիև կալանքի իրավաչափության գնահատման համար էական նշանակություն ունի ոչ միայն մեղադրանքի հիմքում դրված քրեական օրենքի, այլև **քրեական հետապնդումը կանոնակարգող՝ քրեադատավարական օրենքի դրույթների համապատասխանությունը Սահմանադրությանը, ինչը նե-**

րառում է նաև քրեադատավարական օրենքում Սահմանադրությանը հակասող օրենսդրական բացեր չլինելը:

Ելնելով վերոգրյալից՝ սույն գործը դիմումում բարձրացված հարցադրումների շրջանակներում Սահմանադրական դատարանը քննում և լուծում է ոչ թե պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահի անձեռնմխելիության սահմանադրական երաշխիքների ենթադրյալ բովանդակային խախտման տեսանկյունից, ինչը դիմումի շրջանակներում և ներկա փուլում՝ հաշվի առնելով անհատական դիմումի թույլատրելիության նախադրյալները, հնարավոր չէ, այլ Սահմանադրության ուժով անձեռնմխելիությամբ օժտված պաշտոնատար անձանց, այդ թվում՝ պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահի գործառույթային անձեռնմխելիությամբ պայմանավորված՝ մեղադրանքի իրավաչափության ապահովման տեսանկյունից՝ հաշվի առնելով որևէ պաշտոնատար անձի գործառույթային անձեռնմխելիության սահմանադրական երաշխիքների ուղղակի ներագդեցությունը նրա՝ որպես մասնավոր անձի՝ Սահմանադրությամբ երաշխավորված վերոգրյալ հիմնական իրավունքների և ազատության վրա, ինչպես նաև այդ առումով վերջնական դատական ակտի առկայության և դատական պաշտպանության միջոցների սպառման փաստերը:

Այսպիսով, Սահմանադրական դատարանը սույն գործով վիճարկվող դրույթները քննության է առնում Սահմանադրության 27-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետին, 61-րդ հոդվածի 1-ին մասին, 63-րդ հոդվածի 1-ին մասին և 75-րդ հոդվածին համապատասխանության տեսանկյունից:

4. Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները

4.1. Սահմանադրությունը կարևորագույն սահմանադրական գործառույթներ իրականացնող մի շարք պաշտոնատար անձանց օժտել է անձեռնմխելիությամբ, որի նպատակը նախևառաջ այդ անձանց բնականոն և արդյունավետ գործունեությունը երաշխավորելն է, ինչպես նաև այդ անձանց պաշտպանելն է նրանց լիազորություններին ոչ իրավաչափ միջամտություններից և անհիմն հետապնդումներից:

Միևնույն ժամանակ, սահմանադրական անձեռնմխելիության բովանդակությունը անձեռնմխելիությամբ օժտված պաշտոնատար անձանց համար միասնական կամ միատեսակ չէ, և կախված կոնկրետ պաշտոնատար անձի կարգավիճակից՝ անձեռնմխելիությունն ունի տարբեր ծավալ և հաղթահարման տարբեր ընթացակարգեր:

Այսպես՝ Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ Ազգային ժողովի պատգամավորն իր լիազորությունների ժամկետում և դրանից հետո չի կարող հետապնդվել և պատասխանատվության ենթարկվել պատգամավորական գործունեության շրջանակներում հայտնաձև կարծիքի կամ քվեարկության համար: Անձեռնմխելիության այս իրավունքը տարածվում է նաև Մարդու իրավունքների պաշտպանի վրա (Սահմանադրության 193-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին նախադասություն):

Ըստ Սահմանադրության 140-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ Հանրապետության նախագահն իր լիազորությունների ժամկետում և դրանից հետո չի կարող հետապնդվել և պատասխանատվության ենթարկվել իր կարգավիճակից բխող գործողությունների համար:

Սահմանադրության 164-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ դատավորը չի կարող պատասխանատվության ենթարկվել արդարադատություն իրականացնելիս հայտնաձև կարծիքի կամ կայացրած դատական ակտի համար, բացառությամբ երբ առկա են հանցագործության կամ կարգապահական խախտման հատկանիշներ:

Վերոնշյալ պաշտոնատար անձանց հավելյալ սահմանադրական պաշտպանության տրամադրումը պայմանավորված է նրանց սահմանադրական հատուկ կարգավիճակով, դրանից բխող նրանց գործառույթների բովանդակությամբ (այսուհետ՝ գործառույթային անձեռնմխելիություն): Դրան զուգահեռ Սահմանադրությունը նախատեսում է անձեռնմխելիության ևս մեկ երաշխիք, որը որոշակի պաշտոնատար անձանց պաշտպանում է նաև նրանց կարգավիճակի կամ գործունեության հետ չկապված հետապնդումներից (այսուհետ՝ անձնական անձեռնմխելիություն): Սակայն այս հարցում ևս կարգավորումները նույնական չեն:

Վկայակոչված սահմանադրական նորմերից հետևում է, որ Ազգային ժողովի պատգամավորը, Հանրապետության նախագահը և Մարդու իրավունքների պաշտպանն իրենց լիազորությունների ժամկետում օգտվում են *ինչպես գործառությանին, այնպես էլ անձնական անձեռնմխելիությունից*, իսկ այդ ժամկետից հետո՝ *միայն գործառությանին անձեռնմխելիությունից*: Մինչդեռ դատավորներն օժտված են միայն գործառությանին անձեռնմխելիությամբ և անձնական անձեռնմխելիությունից չեն օգտվում: Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք սահմանադրական օրենքում առկա կարգավորման ուժով (83-րդ հոդվածի 5-րդ մաս) նույնաբովանդակ պաշտպանություն է նախատեսված նաև Բարձրագույն դատական խորհրդի՝ Ազգային ժողովի կողմից ընտրված անդամների համար:

Անդրադառնալով Հանրապետության նախագահի անձեռնմխելիության սահմանադրական երաշխիքներին՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Հանրապետության նախագահի գործառությանին անձեռնմխելիությունն անժամկետ է (Սահմանադրության 140-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասեր: Նույնական կարգավորումներ առկա էին նաև 2005 թվականի փոփոխություններով Սահմանադրության 56.1-ին հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերում): Ինչ վերաբերում է Հանրապետության նախագահի անձնական անձեռնմխելիությանը, ապա այն գործում է միայն նրա լիազորությունների ժամկետում և դադարում է այդ ժամկետի ավարտով (Սահմանադրության 140-րդ հոդվածի 3-րդ մաս: Նույնական կարգավորումներ առկա էին նաև 2005 թվականի փոփոխություններով Սահմանադրության 56.1-ին հոդվածի 3-րդ մասում):

Հանրապետության նախագահի անձեռնմխելիությունը երաշխավորող սահմանադրական նորմերի համալիր վերլուծությունից հետևում է, որ Սահմանադրությամբ նախատեսված չէ Հանրապետության նախագահի լիազորությունների ժամկետում նրա անձնական անձեռնմխելիությունը հաղթահարելու իրավասություն ունեցող հանրային իշխանության մարմին, ինչպես նաև նախանշված չէ այդպիսի ընթացակարգ: Իհարկե, դա չի նշանակում Հանրապետության նախագահին պատասխանատվության ենթարկելու իրավական հնարավորության բացառում, քանի որ Սահմանադրության 141-րդ

հողվածով նախատեսված Հանրապետության նախագահի պաշտոնանկությունը, որը նրա անձնական անձեռնմխելիության երաշխիքի վաղաժամկետ դադարեցման միջնորդավորված կառուցակարգ է, հանգեցնում է հենց նրա լիազորությունները Սահմանադրությամբ սահմանված ժամկետից շուտ դադարեցնելուն, որն էլ իր հերթին թույլ է տալիս նրա նկատմամբ նախաձեռնել պատասխանատվության ենթարկելու գործընթաց:

Միևնույն ժամանակ Սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ Սահմանադրությունը չի ամրագրում հատուկ ընթացակարգ, որի շրջանակներում պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահին պատասխանատվության ենթարկելու համար հիմք հանդիսացող գործողությունները որևէ պետական մարմնի կողմից կարող են գնահատվել որպես Հանրապետության նախագահի կարգավիճակից բխող կամ չբխող:

4.2. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածում սպառիչ թվարկվում են մի շարք փաստական և իրավական հանգամանքներ, որոնց հաստատված առկայության հետ անհամատեղելի է կոնկրետ անձի նկատմամբ քրեական հետապնդման իրականացումը կամ քրեական գործի վարույթի շարունակությունը:

Սահմանադրական դատարանը, վերահաստատելով իր՝ 30.03.2010 թ. ՍԴՈ-871 որոշմամբ արտահայտած դիրքորոշումն առ այն, որ Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերում հստակ առանձնացված չեն գործի վարույթի կարճման և քրեական հետապնդման դադարեցման կամ այդ երկու ինստիտուտների համատեղ կիրառման հիմքերը, միաժամանակ փաստում է, որ հիշյալ հոդվածի 3-5-րդ մասերում ամրագրված կարգավորումների ուժով դրանք քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի համար համապատասխան դատավարական որոշում կայացնելու պարտադիր նախադրյալ են: Բացառություն են կազմում միայն Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 6-րդ մասով նախատեսված դեպքերը, որոնք լրացուցիչ երաշխիքներ են սահմանում մեղադրյալի և տուժողի իրավունքների և իրավաչափ շահերի պաշտպանության համար և որոշակի պայմանով քրեական վարույթն իրականացնող մարմնին արգելում են դադարեցնել քրեական հետապնդումը և ավարտել գործի վարույթը:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ քրեական գործի վարույթի կարճման և քրեական հետապնդման դադարեցման ինստիտուտների նպատակը նախևառաջ հանցանքի կատարման մեջ կասկածվող կամ մեղադրվող անձի հիմնական, ներառյալ՝ արդար դատաքննության, անմեղության կանխավարկածի և կրկին չդատվելու իրավունքների իրականացման դատավարական երաշխիքներ ամրագրելն է, ինչպես նաև քրեական վարույթի իրականացման արդյունավետ կազմակերպական կառուցակարգ և ընթացակարգ սահմանելը: *Ուստի դրանց ոչ ամբողջական կամ ոչ պատշաճ իրավական կանոնակարգումներն ուղղակիորեն վրանգում են այդ նպատակի կենսագործումը:*

Անդրադառնալով սույն գործով դիմումում վկայակոչված քրեական գործով դատարանների կողմից Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի կիրառմանը՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դատարանները, ուղղակիորեն չմեկնաբանելով Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածը, ըստ էության կիրառել են այն. մեկնաբանել են Սահմանադրության 140-րդ հոդվածը՝ իրենց ընկալման շրջանակներում կոնկրետացնելով Հանրապետության նախագահի, այդ թվում՝ պաշտոնաթող, գործառութային անձեռնմխելիության նպատակները և ծավալը: Բացի այդ, հարկ է նշել, որ կալանքի՝ որպես խափանման միջոցի, կիրառումն անհնար է առանց քրեական գործի վարույթը կամ քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանքների առկայությունը պարզելու՝ անկախ նրանից, թե այդ հոդվածը ձևական առումով հիշատակվու՞մ է դատական ակտում, թե՛ ոչ: Փաստ է նաև, որ դատարաններն անդրադարձել են Սահմանադրությամբ ամրագրված՝ պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահի անձեռնմխելիության՝ որպես քրեական պատասխանատվությունը բացառող հանգամանքի, մեկնաբանությանը:

2008 թվականի ապրիլի 4-ի ՍԴՈ-747 որոշման մեջ անդրադառնալով օրենքի դրույթի կիրառման եզրույթին՝ Սահմանադրական դատարանը իրավական դիրքորոշում է արտահայտել առ այն, որ այդ եզրույթը չի նշանակում դատական ակտերում օրենքի դրույթի ցանկացած վկայակոչում: Օրենքի կիրառումը **պետք է անձի համար առաջացնի իրավական հետևանքներ:** Դա նշանակում է, որ օրենքի դրույթի ձևական չվկայակոչումը վերջնական դատական ակտում չի ենթադրում, որ այն դիմողի նկատ-

մամբ չի կիրառվել, եթե այն նրա համար առաջացրել է իրավական հետևանքներ: Տվյալ դեպքում առաջադրվել է մեղադրանք և կիրառվել է խափանման միջոց՝ կալանք: **Ընդ որում, օրենսդրական բացի դեպքում որևէ կոնկրետ վկայակոչում դատական ակտում անհրաժեշտ չէ, որ Սահմանադրական դատարանն անդրադառնա այդ օրենսդրական բացի սահմանադրականության հարցին, քանի որ այլ կերպ օրենսդրի կողմից թույլ տրված օրենսդրական բացերը, որոնք կարող են խախտել կամ խախտում են անձի հիմնական իրավունքները և ազատությունները, Սահմանադրական դատարանի կողմից չեն կարող քննվել կամ հաղթահարվել, մինչդեռ Սահմանադրական դատարանն այդ առումով ձևավորել է տևական և հետևողական պրակտիկա՝ արտահայտելով կոնկրետ իրավական դիրքորոշումներ:**

Սույն գործով Սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ Սահմանադրության մեկնաբանման եղանակով դատարանները փորձել են լրացնել քրեադատավարական օրենքի բացը, ընդ որում՝ մինչդատական քրեական վարույթի նկատմամբ դատական վերահսկողության շրջանակներում, ինչը վկայում է, որ նրանք ընդունել և կարևորել են անձեռնմխելիության կանխորոշիչ նշանակությունը մեղադրանքի, հետևապես՝ նաև կալանքի իրավաչափության համար:¹

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դատարանները սովորական օրենքում ամրագրված որևէ հիմք չեն ունեցել կիրառելու սահմանադրական անձեռնմխելիության քրեադատավարական հետևանքները, քանի որ Օրենսգիրքն իրենց նման լիազորությամբ չի օժտել:

Այսպիսով՝ գործառությանին անձեռնմխելիությունը **Սահմանադրության ուժով քրեական պատասխանատվությունը**, ուստիև քրեադատավարական գործընթացը **բացառող հանգամանք է**, հետևապես, այն պետք է իր կոնկրետացումն ստանար նախևառաջ Օրենսգրքի վերաբերելի 35-րդ հոդվածում, որպեսզի իրավասու մարմիններ-

¹ Վերաբերելի մասով տե՛ս, մասնավորապես՝ Հայաստանի Հանրապետության վերաքննիչ քրեական դատարանի 2018 թվականի դեկտեմբերի 7-ի թիվ ԵԴ/0743/06/18 որոշման 19-21-րդ կետերը:

րը ընթացակարգային հիմքեր ունենան կիրառելու այն քրեական դատավարության շրջանակներում:

4.3. Ինչ վերաբերում է Օրենսգրքի վերաբերելի այլ կարգավորումներին, ապա դրա 31-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի համաձայն՝ քրեական գործով վարույթը դատախազի, քննիչի կամ դատարանի որոշմամբ ամբողջությամբ կամ համապատասխան մասով կարող է կասեցվել, եթե մեղադրյալը կամ այն անձը, որին գործով որպես մեղադրյալ ներգրավելու բավարար հիմքեր կան, օգտվում է քրեական հետապնդման ենթարկվելու անձեռնմխելիությունից: Ըստ Օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի 5-րդ մասի՝ քրեական գործով վարույթը կասեցվում է՝ մինչև այն կասեցնելու հիմք ծառայած հանգամանքները վերացնելը: Դրանց վերացումից հետո այն վերսկսվում է դատախազի, քննիչի կամ դատարանի որոշմամբ:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ անձի՝ քրեական հետապնդման ենթարկվելու անձեռնմխելիությունից օգտվելու ուժով Օրենսգրքի վերոնշյալ հոդվածը վարույթն իրականացնող մարմնին օժտում է քրեական ընթացակարգը ժամանակավորապես ընդհատելու հայեցողական լիազորությամբ, սակայն չի կոնկրետացնում ո՛չ տվյալ անձի սահմանադրական կարգավիճակը, ո՛չ էլ անձեռնմխելիության տեսակը (գործառության, թե անձնական): Հետևաբար, այս կարգավորումը հավասարապես վերաբերում է սահմանադրական անձեռնմխելիությամբ օժտված բոլոր անձանց:

Միաժամանակ Սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ Օրենսգրքում առկա են քրեական հետապնդման ենթարկվելու անձեռնմխելիությունից օգտվող անձանց վերաբերող նաև այլ ընդհանուր կարգավորումներ, մասնավորապես՝ Օրենսգրքի 53-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 11-րդ կետը, 136-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ պարբերությունը, 295-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ պարբերությունը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Օրենսգրքում ընդհանրապես բացակայում են *Սահմանադրությունից բխող այնպիսի հատուկ և անհրաժեշտ կարգավորումներ*, որոնք հնարավորություն կտային գործառության անձեռնմխելիությամբ օժտված պաշտոնատար անձանց նկատմամբ քրեական հետապնդում հա-

րուցելու և իրականացնելու ընթացքում գնահատել, թե արդյոք նրանց վերագրվող գործողությունը կամ անգործությունը բխում է կամ բխել է նրանց ներկա կամ նախկին կարգավիճակից կամ գործունեությունից, թե՛ ոչ:

Հետևաբար, այդ անձանց գործառությանին անձեռնմխելիության առկայության հարցը պետք է լուծվի քրեադատավարական ընդհանուր կարգավորումների շրջանակներում՝ մինչդատական վարույթում քննիչի կամ դատախազի, իսկ դատական վարույթներում՝ դատարանի կողմից:

Օրենսգիրքը, սակայն, չի նախատեսում այն իրավական հետևանքները, որոնք կառաջանան, եթե իրավասու մարմինը հանգեր այնպիսի եզրակացության, որ գործառությանին անձեռնմխելիությամբ օժտված անձին վերագրվող գործողությունը կամ անգործությունը բխել է նրա կարգավիճակից կամ գործունեությունից: **Ավելին՝ բոլոր այն դեպքերում, երբ կպարզվի, որ այդ անձին վերագրվող արարքը վերաբերում է նրա կարգավիճակից կամ գործունեությունից բխող գործողությանը կամ անգործությանը, կամ կհաստատվի, որ նրա նկատմամբ արդեն հարուցված քրեական հետապնդումն անհամատեղելի է նրա գործառությանին անձեռնմխելիության հետ, իրավասու մարմինն օբյեկտիվորեն զրկված կլինի գործառությանին անձեռնմխելիության առկայության հիմքով այդ անձի նկատմամբ քրեական հետապնդում չհարուցելու կամ արդեն իսկ հարուցված քրեական հետապնդումը դադարեցնելու, ինչպես նաև կալանք չկիրառելու վերաբերյալ օրինական որոշում կայացնելու իրավական հնարավորությունից, քանի որ բացակայում է նման որոշում կայացնելու դատավարական հիմքը:**

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ *քրեադատավարական ընդհանուր կանոնակարգումների* համաձայն՝ անձին որպես մեղադրյալ ներգրավելու հիմքը *նրա կողմից հանցանքի կատարումը վկայող բավարար ապացույցների համակցությունն է*, և միայն այդ հիմքի առկայության դեպքում քննիչը, դատախազը պատճառաբանված որոշում են կայացնում անձին որպես մեղադրյալ ներգրավելու մասին (Օրենսգրքի 202-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասեր): Այս առումով Սահմա-

նադրական դատարանը գտնում է, որ Սահմանադրության ուժով անձեռնմխելիությամբ օժտված և, ըստ այդմ՝ հատուկ պաշտպանություն ունեցող անձանց (ներառյալ՝ պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահին) ներկայացվելիք մեղադրանքը, այդ թվում՝ հիմնավոր կասկածի տեսանկյունից, պետք է բավարարի իրավաչափության լրացուցիչ և նախնական պարտադիր պահանջը, այն է՝ այդ անձանց մեղսագրվող արարքը, ներառյալ՝ դրա հիմքում դրված փաստերը չպետք է վերաբերեն այնպիսի գործողության կամ անգործության, որը բխում է կամ բխել է նրանց կարգավիճակից կամ գործունեությունից: Հակառակ դեպքում գործառութային անձեռնմխելիությամբ օժտված անձանց նկատմամբ քրեական հետապնդում չի կարող հարուցվել, իսկ հարուցված քրեական հետապնդումը և դրան հաջորդած բոլոր գործողությունները պետք է ճանաչվեն ոչ իրավաչափ և անհապաղ դադարեցվեն:

Շեռնապետ, օրենսդիրը պարտավոր է սահմանել հստակ կանոնակարգումներ, որոնք գործառութային անձեռնմխելիության տեսանկյունից թույլ կտան մինչդատական քրեական վարույթի նկատմամբ իրականացնել արդյունավետ դատախազական հսկողություն և դատական վերահսկողություն, ինչպես նաև, ի հավելումն ընդհանուր պահանջների, գնահատել նաև գործառութային անձեռնմխելիությամբ օժտված անձանց նկատմամբ հարուցվելիք կամ արդեն հարուցված քրեական հետապնդման, ուստիև կալանքի կիրառման իրավաչափությունը:

4.4. Իր բազմաթիվ որոշումներում Սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է օրենսդրական բացի հիմնահարցերին (մասնավորապես՝ ՍԴՌ-864, ՍԴՌ-914, ՍԴՌ-922, ՍԴՌ-1020, ՍԴՌ-1056, ՍԴՌ-1143):

Վերահաստատելով և զարգացնելով օրենսդրական բացի վերաբերյալ իր իրավական դիրքորոշումները՝ Սահմանադրական դատարանը գտնում է.

1) օրենսդրական բացը Սահմանադրական դատարանի քննության առարկա կարող է դառնալ այն ժամանակ, երբ այն *իրավակարգավորման թերությունն է*, այլ ոչ թե իրավաստեղծ մարմնի, տվյալ դեպքում՝ օրենսդրի կամքը՝ ձեռնպահ մնալու որպես օրենսդրական բաց ընկալվող իրավական կարգավորումից.

2) ցանկացած թերի օրենսդրական կարգավորում չէ, որը որպես օրենսդրական բաց կարող է Սահմանադրական դատարանի քննության առարկա դառնալ, այլ միայն *այնպիսի օրենսդրական բացը, որը հնարավոր չէ հաղթահարել այլ վերաբերելի իրավակարգավորումները մեկնաբանելու և կիրառելու միջոցով*։

3) օրենսդրական բացը պետք է հանգեցրած լինի հակասական իրավակիրառ պրակտիկայի, որը հնարավոր չէ հաղթահարել կամ որը փաստացի չի հաղթահարվել սովորական դատարանների կողմից։

4) օրենսդրական բաց առկա է այն պարագայում, երբ իրավակարգավորման լիարժեքությունն ապահովող տարրի բացակայության կամ այդ տարրի թերի կանոնակարգման հետևանքով խաթարվում է **օրենսդրորեն կարգավորված իրավահարաբերությունների ամբողջական և բնականոն իրագործումը**։

5) այն դեպքերում, երբ իրավունքի բացը պայմանավորված է իրավակարգավորման ոլորտում գտնվող կոնկրետ հանգամանքների առնչությամբ նորմատիվ պատվիրանի բացակայությամբ, ապա նման բացի հաղթահարումն օրենսդիր մարմնի իրավասության շրջանակներում է։ Սահմանադրական դատարանը գործի քննության շրջանակներում անդրադառնում է օրենքի այս կամ այն բացի սահմանադրականությանը, եթե վիճարկվող նորմի բովանդակությամբ պայմանավորված իրավական անորոշությունն իրավակիրառական պրակտիկայում հանգեցնում է տվյալ նորմի այնպիսի մեկնաբանությանն ու կիրառմանը, **որը խախտում է կամ կարող է խախտել կոնկրետ սահմանադրական իրավունք**։

Ելնելով վերոգրյալից՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Սահմանադրության ուժով հատուկ պաշտպանությամբ օժտված պաշտոնատար անձանց գործառությանին անձեռնմխելիությամբ պայմանավորված կարգավորումներն անհրաժեշտ ամրագրում չեն ստացել Օրենսգրքում, ինչը հանգեցրել է նրան, որ իրավասու մարմինները որևէ պարտականություն չունեն պարզելու, թե արդյո՞ք այդ անձանց ներկայացված մեղադրանքը՝ նրանց մեղսագրվող արարքի տեսանկյունից, վերաբերում է նրանց կարգավիճակից կամ գործունեությունից բխող գործողությանը կամ անգոր-

ծությանը, թե՛ ոչ: Ավելին՝ դրա հետևանքով դատական վերահսկողություն իրականացնող դատարանն այդ անձանց գործառությանին անձեռնմխելիության տեսանկյունից պարտավոր չէ ստուգել մեղադրանքի իրավաչափությունն անգամ նրանց նկատմամբ կալանք կիրառելիս, թեև կալանքն առավել ինտենսիվ միջամտություն է նրանց անձնական ազատությանը:

Պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահի գործառությանին անձեռնմխելիությանը վերաբերող սահմանադրական դրույթների առանձնահատկություններն Օրենսգրքում կենսագործված չեն՝ հանգեցնելով տարբեր դատարանների կողմից դրա տարաբնույթ մեկնաբանության, ինչը, ի թիվս այլնի, նույնպես վկայում է Օրենսգրքում այդ օրենսդրական բացը լրացնելու այլ իրավական հնարավորությունների բացակայության մասին:

Նման իրավիճակը կարող է հանգեցնել նրան, որ գործառությանին անձեռնմխելիությամբ օժտված անձանց (ներառյալ՝ պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահի) նկատմամբ կարող է հարուցվել և իրականացվել քրեական հետապնդում, ինչպես նաև նրանք կարող են ենթարկվել քրեական պատասխանատվության այնպիսի գործողությունների համար, որոնք բխել է նրանց կարգավիճակից կամ գործունեությունից: Այսինքն՝ այդ անձանց կարող է առաջադրվել ոչ օրինական և չհիմնավորված մեղադրանք, որի դեմ նրանք օժտված չեն լինի նաև գործառությանին անձեռնմխելիությամբ պայմանավորված արդյունավետ դատական պաշտպանության հնարավորությամբ:

Գործառությանին անձեռնմխելիության առնչությամբ կալանքը որպես խափանման միջոց ընտրելու շրջանակներում իրավասու մարմինը պետք է կրի նաև մեղադրանքի իրավաչափությունը հիմնավորելու հավելյալ պարտականություն: Մինչդեռ դրա օրենսդրական չամրագրվածությունը ներազդում է գործառությանին անձեռնմխելիությամբ օժտված անձանց (ներառյալ՝ պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահի) անձնական ազատության, ինչպես նաև արդար դատաքննության հիմնական իրավունքի վրա՝ գործնականում հնարավոր դարձնելով Սահմանադրության տեսանկյունից ոչ իրավաչափ քրեական հետապնդումը նրանց կարգավիճակից կամ գործունեությունից

բխող գործողության կամ անգործության համար, ինչը քրեադատավարական օրենքում անձեռնմխելիության հիմքով քրեական հետապնդում չհարուցելու կամ այն դադարեցնելու հիմքերի բացակայության պայմաններում կարող է հանգեցնել այդ անձանց համար նաև արդյունավետ դատական պաշտպանության հիմնական իրավունքի խախտման:

Հաշվի առնելով սույն գործով նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի վերաբերելի պրակտիկան՝ Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում նշել, որ հիշյալ դատարանը գտնում է, որ Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիան ազատագրկման «օրինակաչության» առումով հղում է ներպետական օրենսդրությանը և սահմանում, որ այն պետք է համապատասխանի ազգային օրենսդրության նյութաիրավական և **դատավարական կանոններին**: Սա առաջին հերթին պահանջում է, որ **յուրաքանչյուր ձերբակալում կամ կալանք ներպետական օրենսդրությունում իրավական հիմք ունենա, բայց նաև վերաբերում է օրենքի որակին՝ պահանջելով, որ այն** համապատասխանի օրենքի գերակայությանը՝ հայեցակարգ, որն արտացոլված է Կոնվենցիայի բոլոր հոդվածներում (տե՛ս, մասնավորապես՝ Կաֆկարիսն ընդդեմ Կիպրոսի (Kafkaris v. Cyprus (GC)) 21906/04 գործով 12.02.2008 թ. վճիռ, § 116 և Դել Ռիո Պրադան ընդդեմ Իսպանիայի (Del Rio Prada v. Spain (GC)) 42750/09 գործով 21.10.2013 թ. վճիռ, § 125, ընդգծումը՝ Սահմանադրական դատարանի):

Այսպիսով, Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ **Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածում առկա է օրենսդրական բաց՝ բացակայում է այն իրավական հիմքը, որով Սահմանադրության ուժով հատուկ պաշտպանությամբ օժտված պաշտոնատար անձանց նկատմամբ չի իրականացվի քրեական հետապնդում, և քրեական գործի վարույթը կկարճվի բոլոր այն դեպքերում, երբ իրավասու մարմինը պատշաճ իրավական ընթացակարգի արդյունքում կպարզի նրանց գործառությանին անձեռնմխելիության առկայությունը**: Իսկ գործառությանին անձեռնմխելիության առկայությունը **յուրաքանչյուր դեպքում պետք է հաստատվի կամ հերքվի քրեական վարույթն իրա-**

կանացնող իրավասու մարմնի կողմից պարզված, այդ թվում՝ անձին ներկայացված մեղադրանքի հիմքում դրված փաստերի համակցությամբ:

4.5. Դիմողի կողմից բարձրացվում է նաև Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ իրավակիրառ պրակտիկայում տրված մեկնաբանությամբ, Սահմանադրությանը, հատկապես՝ Սահմանադրության 66-րդ հոդվածին հակասելու հարցը:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանադրականության տեսանկյունից խնդրահարույց չէ, քանի որ այն վերաբերում է կալանավորման ընդհանուր նախադրյալներին և չէր կարող պարունակել հատուկ կարգավորումներ անձեռնմխելիությամբ օժտված անձանց վերաբերյալ, ուստի դրանում չէր կարող նաև առկա լինել օրենսդրական բաց:

Ինչ վերաբերում է վիճարկվող այս դրույթի՝ Սահմանադրության 66-րդ հոդվածին ենթադրյալ հակասությանը, ապա, նախ՝ այն չի կարող միայն դիմողի կամ գործառույթային անձեռնմխելիությամբ օժտված այլ անձանց մասով ինքնին հակասել անմեղության կանխավարկածին: Բացի դրանից, հաշվի առնելով Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 2-րդ մասի ընդհանուր բնույթը և Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածում օրենսդրական բացի առկայությունը՝ դատական պրակտիկան չէր կարող ապահովել այդ դրույթի կիրառումը՝ Սահմանադրության ուժով հատուկ պաշտպանությամբ օժտված պաշտոնատար անձանց նկատմամբ՝ նկատի ունենալով նրանցից յուրաքանչյուրի կարգավիճակի առանձնահատկությունները և դրանով պայմանավորված՝ անձեռնմխելիության բովանդակային տարբերությունները, ինչն անհնար էր բացահայտել հստակ ամրագրված և տարբերակված պոզիտիվ-իրավական ձևակերպումների բացակայության պայմաններում:

Իսկ դատարանների կողմից սուսկ սովորական օրենքի մեկնաբանության շրջանակներում վիճարկվող դրույթի ենթադրյալ սխալ կիրառման գնահատումը դուրս է Սահմանադրական դատարանի իրավասության շրջանակներից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և հիմք ընդունելով Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետը, 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետը, 170-րդ հոդվածը,

ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 63-րդ, 64-րդ և 69-րդ հոդվածները՝ Սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածը՝ Սահմանադրության ուժով հատուկ պաշտպանությամբ օժտված պաշտոնատար անձանց գործառությանին անձեռնմխելիությունը՝ քրեական գործի վարույթը կամ քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանքների թվում չնախատեսելու մասով, ճանաչել Սահմանադրության 27-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետին, 61-րդ հոդվածի 1-ին մասին, 63-րդ հոդվածի 1-ին մասին և 75-րդ հոդվածին հակասող և անվավեր:

2. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 2-րդ մասը համապատասխանում է Սահմանադրությանը:

3. Սահմանադրության 170-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Հ. ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ

4 սեպտեմբերի 2019 թվականի
ՍԴՈ-1476

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

ՌՌԲԵՐՏ ՔՈՉԱՐՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 35-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ԵՎ 135-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Սույն հատուկ կարծիքը ներկայացվում է Սահմանադրական դատարանի 04.09.2019թ. ՍԴՈ-1476 որոշման (այսուհետ նաև՝ Որոշում) ինչպես պատճառաբանական, այնպես էլ եզրակացված մասի 1-ին կետի առնչությամբ:

Կարծում եմ, որ «Ռոբերտ Քոչարյանի դիմումի հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի և 135-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործի վարույթը ենթակա էր կարճման «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 29-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին և 2-րդ կետերի, 60-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի հիմքով, հետևյալ պատճառաբանություններով.

1. Սահմանադրության 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետի համաձայն՝ «Սահմանադրական դատարան կարող է դիմել յուրաքանչյուր ոք՝ կոնկրետ գործով, երբ առկա է դատարանի վերջնական ակտը, սպառվել են դատական պաշտպանության բոլոր միջոցները և վիճարկում է այդ ակտով իր նկատմամբ կիրառված նորմատիվ իրավական ակտի դրույթի սահմանադրականությունը, ինչը հանգեցրել է Սահմանադրության 2-րդ գլխում ամրագրված իր հիմնական իրավունքների և ազատությունների խախտման՝ հաշվի առնելով նաև համապատասխան դրույթին իրավակիրառ պրակտիկայում տրված մեկնաբանությունը»: Սահմանադրական այս կարգավորումը գրեթե նույն բովանդակությամբ օրենսդրի կողմից վերարտադրվել է «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 69-րդ հոդվածի 1-ին մասում:

Նույն սահմանադրական օրենքի 29-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետի համաձայն՝ Սահմանադրական դատարանը գործի քննությունն ամբողջությամբ կամ մասամբ մերժելու մասին աշխատակարգային որոշում է ընդունում, եթե դիմողն իրավասու չէ

տվյալ հարցով դիմելու Սահմանադրական դատարան: Անձը Սահմանադրական դատարան դիմելու համար իրավասու սուբյեկտ չի հանդիսանում, եթե անհատական դիմումում բացակայում է «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 69-րդ հոդվածի 1-ին մասում նշված որևէ պայման (17.03.2009թ. ՍԴԱՌ-21 որոշում): Այդպիսի պայմաններից մեկը, ի թիվս այլոց վիճարկվող նորմատիվ իրավական ակտը կամ դրա դրույթը տվյալ անձի նկատմամբ կիրառված լինելու և նրա համար իրավական հետևանքներ առաջացրած լինելու պայմանն է: Այն դեպքերում, երբ նշված պայմանի բացակայությունը՝ վիճարկվող նորմատիվ իրավական ակտը կամ դրա դրույթը տվյալ անձի նկատմամբ կիրառված չլինելը և նրա համար իրավական հետևանքներ չառաջացնելը, բացահայտվել է անհատական դիմումի հիման վրա գործը վարույթ ընդունելուց հետո, ապա այդ գործի վարույթը ենթակա է կարճման՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 60-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի ուժով (այս մասին ավելի մանրամասն տես՝ Սահմանադրական դատարանի 01.01.2015թ. ՍԴՌ-1238 որոշման 5-րդ կետի 3-րդ և 4-րդ պարբերություններում):

Իր մեկ այլ որոշմամբ, Սահմանադրական դատարանը, բացահայտելով «նորմատիվ-իրավական դրույթի կիրառում» հասկացության սահմանադրաիրավական բովանդակությունը, իր՝ 2008 թվականի ապրիլի 4-ի ՍԴՌ-747 որոշման մեջ, մասնավորապես, նշել է. «Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 6-րդ մասի՝ «...իր նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթի...», ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 60-րդ հոդվածի 2-րդ մասում պարունակվող «...և չի կիրառվել» բառակապակցություններում «կիրառում» հասկացությունը չի վերաբերում դատական ակտերում օրենքի այս կամ այն դրույթի ցանկացած վկայակոչման: Միայն այն պարագայում դա կարող է դիտարկվել որպես օրենքի դրույթի «կիրառում», երբ անձի համար այն առաջացնում է իրավական հետևանքներ: Բոլոր այն դեպքերում, երբ վկայակոչումն ունի ծանուցողական բնույթ կամ դրա միջոցով դատավարության կողմի ուշադրությունն է հրավիրվում իր գործողությունների օրինականության վրա, հարցի սահմանադրականության բարձրացման տեսանկյունից չի կարող դիտարկվել որպես օրենքի դրույթի «կիրառում» (5-րդ կետ, 2-րդ պարբերություն):

Սույն գործով անհատական դիմումը Սահմանադրական դատարան ներկայացնելու համար նախադրյալներ ձևավորած դատական գործով կայացված միջանկյալ դատական ակտերի ուսումնասիրությունից ելնելով՝ նախ պետք է արձանագրել, որ դրանցում իրավունքի կամ օրենսդրության «բաց» եզրույթի վերաբերյալ դատողություններն առհասարակ բացակայում են: Թիվ ԵԴ/0743/06/18 գործով դատական ակտերից ոչ մեկում նման «բացի» մասին չի հիշատակվում՝ անձի՝ Սահմանադրությամբ երաշխավորված որևէ իրավունքի, հավասարապես նաև «գործառույթային» անձեռնմխելիության խախտման սպառնալիքի և այն հաղթահարելու անհրաժեշտության իմաստով: Ավելին, նույն գործի շրջանակներում 2018թ. օգոստոսի 13-ի որոշմամբ ՀՀ վերաքննիչ դատարանը, հենց անձեռնմխելիության առկայության փաստը հաստատված համարելով, չի անդրադարձել կալանավորման պայմանների և հիմքերի առկայությանը կամ բացակայությանը և իր էության մեջ հենց այդ հիմքով է բեկանել, փոփոխել առաջին ատյանի դատարանի որոշումը և մերժել կալանքի միջնորդությունը: Փաստորեն, դատարանը չի տեսել որևէ դատավարական խոչընդոտ, այդ թվում՝ «օրենսդրական բաց»՝ անձեռնմխելիության հիմքով կալանքը մերժելու համար. հակառակ պարագայում հենց վերաքննիչ դատարանը պարտավոր կլիներ կասեցնել գործի վարույթը և համապատասխան հարցով դիմել Սահմանադրական դատարան: Ավելորդ չէ նաև ընդգծել, որ որևէ ակտում անդրադարձ չկա 35-րդ հոդվածի «բացին»՝ որպես իր կարգավիճակից բխող գործողությունների համար անձին քրեական հետապնդման կամ կալանքի հետ կապված հարցերը լուծելու համար խոչընդոտի: Համոզված եմ, որ սա «պատահական» բացթողում չէ, կամ, առավել ևս, որևէ սուբյեկտին ի վնաս այդ «բացն» օգտագործելու միտում չի պարունակում:

Վճռաբեկ դատարանը խնդրո առարկա հարցի վերաբերյալ իր դիրքորոշումները ներկայացնելիս, ի թիվս այլնի, առաջնորդվել է Սահմանադրության 27-րդ և 140-րդ հոդվածների պահանջներով և որպես այդպիսին դատավարական օրենսգրքում որևէ «բաց» չի արձանագրել. Սահմանադրության մեջ համապատասխան նորմերն առկա եղել են, և դրանք անմիջականորեն կիրառման խոչընդոտներ չեն եղել: Այլ կերպ՝ Վճռաբեկ դատարանը չի գնացել իրավունքի մեկնաբանման ու կիրառման ֆորմալիստական ուղիով և անմիջականորեն է կիրառել Սահմանադրության վերաբերելի

նորմերը, որպիսի իրավասությամբ օժտված է եղել թե՛ Սահմանադրությամբ, թե՛ դատավարական օրենսգրքով:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ կարծում եմ, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածը չի կիրառվել և հետևանքներ չի առաջացրել դիմողի համար, ուստի վերոհիշյալ դատական ակտերում «իրավունքի բացի» վերաբերյալ դատողություններ օբյեկտիվորեն չէին կարող լինել: Դատարանները որպես քրեական հետապնդումը բացառող հիմք քննարկման առարկա են դարձրել Սահմանադրության 140-րդ հոդվածը և մեկնաբանել ու կիրառել են այդ հոդվածը, հետևաբար դիմողի համար համապատասխան հետևանքներ առաջացրել է ոչ թե քրեական դատավարության 35-րդ, այլ Սահմանադրության 140-րդ հոդվածը: Կոնկրետ սույն գործի շրջանակներում վիճարկվող նորմատիվ-իրավական ակտը կամ դրա դրույթը կամ դրանում առկա բացը դիմողի համար կառաջացներ իրավական հետևանքներ միայն այն դեպքում, եթե այդ բացով պայմանավորված իրավակիրառ մարմինը հաշվի չառներ գործառությանին անձեռնմխելիությունը՝ պատճառաբանելով, որ այն 35-րդ հոդվածում նախատեսված չէ, այսինքն՝ եթե դատարանը պնդեր, որ անձի նկատմամբ քրեական հետապնդումը չի կարող դադարեցվել գործառությանին անձեռնմխելիություն նախատեսված չլինելու պատճառով:

Մինչդեռ, վիճարկվող դրույթում գործառությանին անձեռնմխելիություն նախատեսված լինել-չլինելը որևէ նշանակություն չի ունեցել դիմողի համար իրավական հետևանքներ առաջացնելու մասով, իսկ իրավական հետևանքներ առաջացնելը պարտադիր պայման է անհատական դիմումի հիման վրա գործը Սահմանադրական դատարանում քննության ընդունելու համար: Կրկնում եմ, որ գործառությանին անձեռնմխելիությանը դատարանն անդրադարձել է՝ անմիջականորեն կիրառելով Սահմանադրության 27-րդ և 140-րդ հոդվածների դրույթները: Բացի դրանից, հենց Որոշման մեջ արձանագրվել է, որ «Սահմանադրության մեկնաբանման եղանակով դատարանները փորձել են լրացնել քրեադատավարական օրենքի բացը, ընդ որում՝ մինչդատական քրեական վարույթի նկատմամբ դատական վերահսկողության շրջանակներում, ինչը վկայում է, որ նրանք ընդունել և կարևորել են անձեռնմխելիության կանխորոշիչ նշանակությունը մեղադրանքի, հետևապես՝ նաև կալանքի իրավաչափության համար» (4.2-րդ կետի 6-րդ պարբերություն):

2. Բացի վերոնշյալ հիմքից անհրաժեշտ է քննարկել նաև այն հարցը, թե արդյոք վիճարկվող դրույթում առկա «օրենսդրական բացն» առաջացրել է կամ կարող էր առաջացնել սահմանադրականության խնդիր՝ մարդու հիմնական իրավունքների պաշտպանության առումով, կամ արդյոք այդ բացը հնարավոր չէր հաղթահարել և հաղթահարված չի եղել իրավակիրառ մարմինների, սույն դեպքում՝ դատարանների կողմից իրավունքի այլ աղբյուրներում առկա նորմերի, ներառյալ՝ Սահմանադրության համապատասխան դրույթների անմիջական կիրառման միջոցով, այնպես, որ մարդու հիմնական իրավունքների պաշտպանությունը երաշխավորված լինի: Այլ կերպ ասած՝ «իրավունքի բացի» վերաբերյալ սույն անհատական դիմումը բավարարել է արդյոք Սահմանադրական դատարանում դրա հիման վրա գործը քննության ընդունելու համար անհրաժեշտ և պարտադիր այն նախապայմանները, որոնց բովանդակության վերաբերյալ իր իրավական դիրքորոշումներն է արտահայտել Սահմանադրական դատարանը:

Այսպես, «իրավունքի բաց» կամ «օրենսդրական բաց» իրավական երևույթների վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանը հետևողականորեն ձևավորել և զարգացրել է բավական որոշակի, կայուն և համապարփակ դիրքորոշումներ: Ստորև մեջբերվում են դրանցից մի քանիսը.

- «6. Իրավունքի բացը հաղթահարելու հարցում օրենսդիր մարմնի և սահմանադրական դատարանի իրավասությունները դիտարկելով իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի համատեքստում՝ սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում արձանագրել, որ բոլոր դեպքերում, երբ իրավունքի բացը պայմանավորված է իրավակարգավորման ոլորտում գտնվող կոնկրետ հանգամանքների առնչությամբ նորմատիվ պատվիրանի բացակայությամբ, ապա նման բացի հաղթահարումն օրենսդիր մարմնի իրավասության շրջանակներում է: Սահմանադրական դատարանը գործի քննության շրջանակներում անդրադառնում է օրենքի այս կամ այն բացի սահմանադրականությանը, եթե վիճարկվող նորմի բովանդակությամբ պայմանավորված իրավական անորոշությունն իրավակիրառական պրակտիկայում հանգեցնում է տվյալ նորմի այնպիսի մեկնաբանությանն ու կիրառմանը, որը խախտում է կամ կարող է խախտել կոնկրետ սահմանադրական իրավունք» (ՍԴՈ-864, 5 փետրվարի, 2010թ.):

- «7. Օրենսդրական բացի սահմանադրականության հարց քննելիս սահմանադրական դատարանի խնդիրն է պարզել, թե տվյալ օրենսդրական բացը հանդիսանում է իրավակարգավորման թերությունը, թե՞ իրավաստեղծ մարմինը նման իրավակարգավորում սահմանելիս հաշվի է առել օրենսդրության մեջ համապատասխան իրավական երաշխիքների առկայությունը և ակնկալել այդ իրավական երաշխիքների հիման վրա համապատասխան իրավակիրառական պրակտիկայի ձևավորումը...

Չարգացնելով իր վերոհիշյալ (2010թ. փետրվարի 5-ի ՍԴՈ-864 որոշման մեջ արտահայտված (փակագծի մեջբերումը՝ հեղինակի) իրավական դիրքորոշումները՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ օրենսդրական բացը կարող է հանդիսանալ սահմանադրական դատարանի քննության առարկա միայն այն դեպքում, երբ օրենսդրության մեջ առկա չեն այդ բացը լրացնելու այլ իրավական երաշխիքներ կամ օրենսդրության մեջ համապատասխան իրավական երաշխիքների առկայության պարագայում ձևավորված է հակասական իրավակիրառական պրակտիկա, կամ երբ առկա օրենսդրական բացը չի ապահովում այս կամ այն իրավունքի իրացման հնարավորությունը: Հակառակ պարագայում, իրավակարգավորման բացի սահմանադրականության հարցը ենթակա չէ սահմանադրական դատարանի քննությանը» (ՍԴՈ-914, 14 սեպտեմբերի, 2010թ.):

- «Իր մի շարք, մասնավորապես՝ ՍԴՈ-864 և ՍԴՈ-914 որոշումներում իրավունքի բացի սահմանադրականության հարցը քննության առնելու իրավասության վերաբերյալ սահմանադրական դատարանն արտահայտել է իրավական դիրքորոշում առ այն, որ իրավակարգավորման բացի նորմատիվ իրավական լուծումը հանդիսանում է օրենսդիր իշխանության իրավասությունը: Մասնավորապես, համաձայն հիշյալ որոշումների՝ «Իրավունքի բացը հաղթահարելու հարցում օրենսդիր մարմնի և սահմանադրական դատարանի իրավասությունները դիտարկելով իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի համատեքստում՝ սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում արձանագրել, որ բոլոր դեպքերում, երբ իրավունքի բացը պայմանավորված է իրավակարգավորման ոլորտում գտնվող կոնկրետ հանգամանքների առնչությամբ նորմատիվ պատվիրանի բացակայությամբ, ապա նման բացի հաղթահարումն օրենսդիր մարմնի իրավասության շրջանակներում է» (ՍԴՈ-933, 25 հունվարի, 2011թ.):

- «6. Նման պայմաններում սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում քննարկել օրենսդրական բացի և իրավական եզրույթների սահմանումների օրենսդրական ամրագրման բացակայության հարաբերակցությունը: Նշվածի կապակցությամբ ՀՀ սահմանադրական դատարանը նպատակահարմար է համարում արձանագրել, որ օրենսդրական բացը չի կարող մեխանիկորեն նույնացվել սոսկ այս կամ այն եզրույթի օրենսդրորեն ամրագրված սահմանման բացակայության հետ: Օրենսդրական բացն առկա է այն պարագայում, երբ իրավակարգավորման լիարժեքություն ապահովող տարրի բացակայության կամ այդ տարրի թերի կանոնակարգման հետևանքով խաթարվում է օրենսդրորեն կարգավորված իրավահարաբերությունների ամբողջական և բնականոն իրագործումը:

ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր մի շարք, մասնավորապես՝ ՍԴՈ-864, ՍԴՈ-914 և ՍԴՈ-933 որոշումներում իրավունքի բացի սահմանադրականության հարցը քննության առնելու իրավասության վերաբերյալ արտահայտել է իրավական դիրքորոշում առ այն, որ իրավակարգավորման բացի նորմատիվ իրավական լուծումը հանդիսանում է օրենսդիր իշխանության իրավասությունը: Մասնավորապես, համաձայն հիշյալ որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումների՝ իրավունքի բացը հաղթահարելու հարցում օրենսդիր մարմնի և սահմանադրական դատարանի իրավասությունները դիտարկելով իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի համատեքստում՝ սահմանադրական դատարանը հարկ է համարել արձանագրել, որ բոլոր դեպքերում, երբ իրավունքի բացը պայմանավորված է իրավակարգավորման ոլորտում գտնվող կոնկրետ հանգամանքների առնչությամբ նորմատիվ պատվիրանի բացակայությամբ, ապա նման բացի հաղթահարումն օրենսդիր մարմնի իրավասության շրջանակներում է:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ առկա հիմնախնդիրը պայմանավորված է ոչ թե վեճի առարկա նորմի տարակերպ մեկնաբանություններով, այլ պարզապես օրենսդրի կողմից օրենքում կիրառված հասկացությունները հստակեցված չեն: Առկա վիճակն իրավակարգավորման բաց է, որը պետք է հաղթահարվի ՀՀ Ազգային ժողովի իրավասության շրջանակներում» (ՍԴՈ-1143, 8 ապրիլի, 2014թ.):

- «ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր՝ 2014 թվականի ապրիլի 8-ի ՍԴՈ-1143 որոշմամբ միմյանցից հստակ սահմանազատել է օրենսդրական կարգավորումների ոչ

լիարժեք լինելու այն դեպքերը, որոնք կարող են քննվել սահմանադրական դատարանի կողմից, այն դեպքերից, որոնց լուծումը վերապահված է բացառապես օրենսդիր մարմնին:

Նշված որոշման 6-րդ կետում ՀՀ սահմանադրական դատարանն արտահայտել է հետևյալ սկզբունքային իրավական դիրքորոշումները, որ՝

ա) «...Օրենսդրական բացն առկա է այն պարագայում, երբ իրավակարգավորման լիարժեքություն ապահովող տարրի բացակայության կամ այդ տարրի թերի կանոնակարգման հետևանքով խաթարվում է օրենսդրորեն կարգավորված իրավահարաբերությունների ամբողջական և բնականոն իրագործումը:»,

բ) «...իրավունքի բացը հաղթահարելու հարցում օրենսդիր մարմնի և սահմանադրական դատարանի իրավասությունները դիտարկելով իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի համատեքստում ... բոլոր դեպքերում, երբ իրավունքի բացը պայմանավորված է իրավակարգավորման ոլորտում գտնվող կոնկրետ հանգամանքների առնչությամբ նորմատիվ պատվիրանի բացակայությամբ, ապա նման բացի հաղթահարումն օրենսդիր մարմնի իրավասության շրջանակներում է» (ՍԴՈ-1154, 10 հունիսի, 2014թ.):

- «4.3. ... Սահմանադրական դատարանն օրենսդրական բացի սահմանադրականության հարցին անդրադարձել է իր մի շարք, մասնավորապես՝ ՍԴՈ-864, ՍԴՈ-914, ՍԴՈ-917, ՍԴՈ-922, ՍԴՈ-933, ՍԴՈ-1020, ՍԴՈ-1056, ՍԴՈ-1143, ՍԴՈ-1154, ՍԴՈ-1255 որոշումներում: Սույն գործի շրջանակներում վերահաստատելով և զարգացնելով հիշյալ որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները, Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ առկա չէ օրենսդրական բաց բոլոր այն դեպքերում, երբ ենթադրյալ օրենսդրական բացին վերաբերող հարցերն ուղղակիորեն կարգավորվում են Սահմանադրությամբ» (ՍԴՈ-1434, 6 նոյեմբերի, 2018թ.):

Վերը նշված իրավական դիրքորոշումներն իրենց ամբողջության մեջ հստակ և կանխատեսելի սահմաններ են գծում «իրավունքի բացի» կամ «օրենքի բացի» նկատմամբ սահմանադրական վերահսկողության թույլատրելի շրջանակի համար, սահմանում են այդ բացերի սահմանադրականության ստուգման վերաբերյալ դիմումների թույլատրելիության որոշակի չափանիշներ:

Այսպիսով, ըստ Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումների՝ իրավունքի բացն իրավական կարգավորման ոլորտում գտնվող փաստական հանգամանքների վերաբերյալ կոնկրետ նորմատիվ պատվիրանի բացակայությունն է, ինչպես նաև իրավական կարգավորման անորոշությունը: **Որևէ պարագայում չի կարող խոսք լինել օրենսդրական բացի մասին, երբ ենթադրյալ օրենսդրական բացին վերաբերող հարցերն ուղղակիորեն կարգավորվում են Սահմանադրությամբ:** Այլ կերպ՝ «բացի» մասին կարելի է խոսել միայն այն դեպքում, երբ համապատասխան նորմատիվ պատվիրանը բացակայում է թե՛ սովորական օրենքում, թե՛ Սահմանադրության մեջ: Ընդ որում, այս հանգամանքը անհրաժեշտ, բայց ոչ բավարար պայման է Սահմանադրական դատարանի կողմից «բացի» սահմանադրականության հարցը քննության առնելու և, առավել ևս, այդ մասով որևէ օրենքի դրույթ Սահմանադրությանը հակասող ճանաչելու համար: Վերոգրյալից բացի, օրենքի այս կամ այն «բացի» սահմանադրականության հարցը Սահմանադրական դատարանում քննության առարկա կարող է լինել, եթե՝

- վիճարկվող նորմի բովանդակությամբ պայմանավորված իրավական անորոշությունն իրավակիրառական պրակտիկայում հանգեցնում է տվյալ նորմի այնպիսի մեկնաբանությանն ու կիրառմանը, որը խախտում է կամ կարող է խախտել կոնկրետ սահմանադրական իրավունք,

- առկա օրենսդրական բացը չի ապահովում այս կամ այն իրավունքի իրացման հնարավորությունը,

- իրավակարգավորման լիարժեքություն ապահովող տարրի բացակայության կամ այդ տարրի թերի կանոնակարգման հետևանքով խաթարվում է օրենսդրորեն կարգավորված իրավահարաբերությունների ամբողջական և բնականոն իրագործումը,

- օրենսդրության մեջ առկա չեն այդ բացը լրացնելու այլ իրավական երաշխիքներ, կամ օրենսդրության մեջ համապատասխան իրավական երաշխիքների առկայության պարագայում ձևավորված է հակասական իրավակիրառական պրակտիկա,

- բացի հաղթահարումն օրենսդիր մարմնի իրավասության շրջանակներում չէ:

Բացի վերոգրյալից, յուրաքանչյուր դեպքում «օրենսդրական բացի սահմանադրականության հարց քննելիս Սահմանադրական դատարանի խնդիրն է պարզել, թե տվյալ օրենսդրական բացը հանդիսանում է իրավակարգավորման թերությունը, թե՞

իրավաստեղծ մարմինը նման իրավակարգավորում սահմանելիս հաշվի է առել օրենսդրության մեջ համապատասխան իրավական երաշխիքների առկայությունը և ակնկալել այդ իրավական երաշխիքների հիման վրա համապատասխան իրավակիրառական պրակտիկայի ձևավորումը...»:

Վերոգրյալ դիրքորոշումները բխում են նաև այն տրամաբանությունից, որ «բացը» հակասահմանադրական ճանաչելը պետք է դիտարկվի որպես բացառիկ միջոց (քանի որ ամեն դեպքում նորմը հակասահմանադրական ճանաչելը անվերապահորեն որոշակի դժվարություններ կստեղծի իրավակիրառ գործունեությունում) մարդու իրավունքների պաշտպանության ընթացակարգերի համակարգում, կիրառվի միայն այն դեպքում, երբ այդ «բացը» հնարավոր չէ հաղթահարել, մասնավորապես, դատարանների կողմից՝ Սահմանադրական դատարանի վերոհիշյալ և այլ դիրքորոշումների շրջանակներում, սահմանադրական նորմերն անմիջականորեն կիրառելու, այդ թվում՝ դրանց բովանդակությունը սահմանադրական արժեքանության (аксиология) և սկզբունքների, ինչպես նաև միջազգային իրավունքի հանրաճանաչ սկզբունքների և նորմերի հետ դրանց նորմատիվ կապի մեջ բացահայտելու միջոցով (այս մասին ավելի մանրամասն տես՝ Бондарь Н., "Правовые пробелы как категория конституционно-правовой дефектологии: методология исследования и судебная практика преодоления"// "Альманах", издательство "Нжар", Ереван 2016г., էջ 99):

Վճռաբեկ դատարանն իր՝ 2018թ. նոյեմբերի 15-ի որոշման մեջ վճռաբեկության կարգով վերաքննիչ դատարանի 2018թ. օգոստոսի 13-ի որոշման ստուգման շրջանակներում, վերլուծելով Սահմանադրության և այլ օրենքների վերաբերելի հոդվածները, տվել է մի շարք դիրքորոշումներ, որոնք նշանակություն ունեն ոչ միայն օրենքի միատեսակ կիրառությունն ապահովելու տեսանկյունից, այլ նաև անուղղակի էական ազդեցություն պետք է ունենային սույն գործով դիմումի ընդունելիության և ըստ էության քննության հարցերի լուծման համար՝ Սահմանադրական դատարանի վերոհիշյալ և հետագայում ներկայացվելիք դիրքորոշումները հաշվի առնելով:

Կարծիքի այս մասում գրեթե ուղղակի մեջբերում եմ Վճռաբեկ դատարանի 15.11.2018թ. որոշումից առանձին հատվածներ: Որոշումն ամբողջությամբ չի մեջբերվում զուտ գործնական նկատառումով՝ առանց չմեջբերվող հատվածների նշանակությունը մեջբերվածների համեմատ նսեմացնելու մտադրության: Պարզապես կարծում

եմ, որ մեջբերված հատվածներն ինքնին բավարար են սույն կարծիքով ներկայացվող դիրքորոշումները հիմնավորելու համար: Նախ՝ ուշադրության է արժանի վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելու Վճռաբեկ դատարանի հիմնավորումները. «11. Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ կալանքը որպես խափանման միջոց ընտրելու պայմաններից մեկի՝ Հանրապետության նախագահի անձեռնմխելիության հատկանիշի մեկնաբանման և դրա ու կալանավորման մյուս պայմանի՝ հիմնավոր կասկածի հարաբերակցության կապակցությամբ առկա է օրենքի միատեսակ կիրառություն ապահովելու խնդիր: Ուստի անհրաժեշտ է համարում սույն գործով արտահայտել իրավական դիրքորոշումներ, որոնք կարող են ուղղորդող նշանակություն ունենալ նման գործերով դատական պրակտիկայի ճիշտ ձևավորման համար» (էջ 23):

Բավականին խոսուն են նաև որոշման մասերի վերնագրերը՝ «I. Հանրապետության նախագահի անձեռնմխելիության ինստիտուտը և դրա հաղթահարման հնարավորությունը.» (էջ 23) և «II. Կալանավորման պայմաններից հիմնավոր կասկածի և Նախագահի անձեռնմխելիության հատկանիշի հարաբերակցությունը.» (էջ 36):

Վճռաբեկ դատարանը, հետևողականորեն վերլուծելով Հանրապետության նախագահի կարգավիճակի, գործառույթների, լիազորությունների, պետական իշխանության մարմինների համակարգում նրա դերի վերաբերյալ սահմանադրական դրույթները (ընդ որում համեմատելով թե՛ 2005թ., թե՛ 2015թ. Սահմանադրությունները), նշել է, որ «15. ... Սահմանադրությամբ երաշխավորված անձեռնմխելիության ինստիտուտը Նախագահի լիազորություններն ազատորեն կենսագործելու, վերջինիս անխցընդոտ գործունեությունն ապահովելու, նրան անհիմն քրեական կամ վարչական հետապնդումներից պաշտպանելու հիմնարար իրավական միջոց է, ուստի պատահական չէ, որ նախագահն անձեռնմխելիությամբ է օժտված ոչ միայն իր լիազորությունների իրականացման ժամանակահատվածում, այլև դրանց ավարտից հետո՝ կարգավիճակից բխող գործողությունների համար» (կետ 15.1, էջ 28): «15.2. Պաշտոնաթող Նախագահի անձեռնմխելիության երաշխիքը բովանդակող սահմանադրական նորմերից բխում է, որ Նախագահի լիազորությունների ավարտից հետո վերջինս չի կարող հետապնդվել և ենթարկվել պատասխանատվության իր կարգավիճակից բխող գործողությունների համար: Անձեռնմխելիության սույն տեսակի հիմքում (գործառույթային անձեռնմխելիություն) ընկած է ոչ թե անձի՝ ժամանակին զբաղեցրած պաշտոնը, այլ այն գործողու-

թյունների բնույթը, որոնք նա իրականացրել է իր պաշտոնավարման ընթացքում (այն է՝ կարգավիճակից բխող գործողություններ):

Վճռաբեկ դատարանը կրկնում է, որ Նախագահի կարգավիճակ ասելով՝ պետք է հասկանալ նրա ունեցած գործառնական դերը, լիազորությունների՝ իրավունքների ու պարտականությունների ամբողջությունը» (էջ 30):

Հետագայում նույն գաղափարը շարունակում է զարգանալ և մասնավորեցվել որոշման մեջ. «15.2. ... Միևնույն ժամանակ, հարկ է նկատել, որ Նախագահը Սահմանադրությամբ իրեն վերապահված լիազորությունները Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան իրացնելու դեպքում որևէ պարագայում չի կարող հետապնդվել և պատասխանատվության ենթարկվել, ինչն էլ երաշխավորվում է Նախագահի անձեռնմխելիության ինստիտուտի միջոցով:

16. Այսպիսով, ՀՀ Սահմանադրությունը Նախագահին վերապահել է իր գործառույթներից բխող մի շարք լիազորությունների, որոնց կենսագործումն առանձին դեպքերում նաև հայեցողական բնույթ է կրում, ուստի Նախագահը չի կարող պատասխանատվություն կրել իր կողմից իրականացվող քաղաքականության, իր լիազորությունների շրջանակներում ընդունվող ակտերի և իրականացվող գործողությունների համար: Հանրապետության նախագահը պետք է երաշխավորված լինի ինչպես իր կողմից վարվող քաղաքականության, այնպես էլ իր լիազորությունների մեջ մտնող ցանկացած, այդ թվում՝ հայեցողական լիազորությունների շրջանակում ընդունված որոշման համար հետագայում պատասխանատվության ենթարկվելուց: Վերոնշյալը Նախագահի անձեռնմխելիության ինստիտուտի հիմնական բովանդակությունն է կազմում և կարևոր երաշխիք է Նախագահի կողմից իրեն սահմանադրորեն վերապահված լիազորություններն ազատորեն, առանց որևէ ազդեցության իրականացնելու և դրանց համար թե՛ պաշտոնավարման ընթացքում, թե՛ դրանից հետո հետապնդումների չենթարկվելու համար:

Պայմանավորված նաև վերոնշյալ տրամաբանությամբ՝ ՀՀ Սահմանադրությունը պաշտոնաթող Նախագահի դեպքում նրա գործառույթային անձեռնմխելիությունը հաղթահարելու ընթացակարգ չի ամրագրել: Այլ կերպ՝ վերջինս իր կարգավիճակից բխող գործողությունների կատարման համար օժտված է քրեական հետապնդման և պատասխանատվության ենթարկվելու անձեռնմխելիությամբ» (էջ 30-31):

Գործառուօթային անձեռնմխելիության ծավալների և բովանդակության հետ կապված դիրքորոշումներից հետո, որոշման մեջ նշվում է. «16.1. Ինչ վերաբերում է Նախագահի կարգավիճակի հետ չկապված գործողություններին, ապա պաշտոնավարման ավարտից հետո Նախագահը դրանց համար չի օգտվում անձեռնմխելիության երաշխիքից և ենթարկվում է պատասխանատվության ընդհանուր հիմունքներով» (էջ 31):

Ընդհանրացնելով Հանրապետության նախագահի գործառուօթային անձեռնմխելիության վերաբերյալ նույն որոշման 15-16.1-րդ կետերում կատարված վերլուծությունը՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է. «17. ... անձեռնմխելիության կիրառումը չի կարող դիտվել որպես մեխանիկական գործընթաց: Պարզելու համար՝ արդյոք կատարված գործողությունները բխել են Նախագահի կարգավիճակից, թե ոչ, չպետք է առաջնորդվել ձևական մոտեցմամբ և հիմք ընդունել միայն այն հանգամանքը, որ ենթադրյալ արարքը կատարելու ժամանակ անձը հանդես է եկել որպես նախագահ» (էջ 32):

Որոշման հաջորդ հատվածներում Վճռաբեկ դատարանն անդրադառնում է առաջադրված երկրորդ իրավական հարցին. «20. ՀՀ պաշտոնաթող նախագահ Ռ. Քոչարյանի կողմից ՀՀ քրեական օրենսգրքի 300.1-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հանցագործություն առերևույթ կատարված լինելու հիմնավոր կասկածը քննության առարկա չդարձնելով՝ Վերաքննիչ դատարանը կարող էր արդյոք վերջինիս անձեռնմխելիության հարցի կապակցությամբ հանգել հիմնավորված հետևության» (էջ 36):

Այնուհետև, նույն որոշման մեջ շարադրված իրավանորմերի և մեջբերված իրավական դիրքորոշումների հիման վրա անդրադառնալով պաշտոնաթող Նախագահի նկատմամբ կալանքը որպես խափանման միջոց ընտրելու հարցին և զարգացնելով իր նախորդ որոշումներում արտահայտած իրավական դիրքորոշումները՝ Վճռաբեկ դատարանը Հանրապետության նախագահի անձեռնմխելիության ինստիտուտը կանոնակարգող սահմանադրական նորմերի և դրանց առնչությամբ նույն որոշման 15-17-րդ կետերում կատարված վերլուծության լույսի ներքո արձանագրել է, որ «21.1. ... պաշտոնաթող Նախագահի նկատմամբ անձեռնմխելիության երաշխիքի տարածումը պայմանավորվում է նրա կատարած գործողությունների բնույթով, այն է՝ արդյոք դրանք բխել են վերջինիս կարգավիճակից, թե ոչ: Այսինքն՝ պաշտոնաթող Նախագահի նկատմամբ գործառուօթային անձեռնմխելիության կիրառումը մեխանիկական գործըն-

թաց չէ. անձեռնմխելիության սույն տեսակը կիրառելու կամ չկիրառելու հարցի պարզումը սերտորեն փոխկապված է անձի կողմից ենթադրյալ հանցավոր արարքը կատարելու հիմնավոր կասկածի, մասնավորապես՝ անձի և մեղսագրվող արարքի միջև օբյեկտիվ կապի առկայության գնահատման հետ: Այլ խոսքով՝ գործառության անձեռնմխելիության հարցի լուծումն անմիջականորեն ենթադրում է անձին մեղսագրվող գործողությունների՝ հիմնավոր կասկածի տեսանկյունից գնահատում: Հետևաբար, հիմնավոր կասկածը գնահատման չենթարկելու պարագայում (այն, թե արդյոք անձն առնչություն ունի իրեն մեղսագրվող ենթադրյալ հանցավոր արարքի կատարմանը և արդյոք դեպքը, իրադարձությունը, որի կատարման մեջ անձը մեղադրվում է, առերևույթ համընկնում է քրեական օրենսգրքով սահմանված հանցակազմի հատկանիշներին) դատարանն իրեն փաստացի զրկում է պաշտոնաթող Նախագահի անձեռնմխելիության, մասնավորապես՝ վերջինիս կողմից առերևույթ կատարած գործողությունները նրա կարգավիճակից բխելու կամ չբխելու հարցի կապակցությամբ հիմնավորված հետևության հանգելու հնարավորությունից» (էջ 40):

Վճռաբեկ դատարանի որոշման գրեթե ողջ պատճառաբանական մասը՝ իր եզրահանգումներով ու դիրքորոշումներով, գործառության անձեռնմխելիությամբ օժտված անձի նկատմամբ քրեական վարույթի իրականացման ընդհանուր ընթացակարգի առկայության ապացույցն է՝ իր գործնական կիրառության մեջ:

Ի տարբերություն անձնական անձեռնմխելիության, որն անհրաժեշտ է հաղթահարել, օրինակ՝ հատուկ ընթացակարգերի միջոցով, հետո միայն քրեական պատասխանատվության ենթարկելու հարցը լուծել, քանզի եթե նույնիսկ անձը հանցագործություն է կատարել, ապա անձնական անձեռնմխելիության ուժով ենթակա չէ քրեական պատասխանատվության, քանի դեռ անձնական անձեռնմխելիությունը չի հաղթահարվել, գործառնական անձեռնմխելիությունը ենթադրում է գործողության ըստ էության գնահատում՝ պարզելու դրա՝ անձի կարգավիճակից բխելչբխելու, իսկ հետո, ըստ դրա արդյունքների՝ որոշելու քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ չդադարեցնելու հարցը: Հակառակ պարագայում տեղի է ունենում անձնական անձեռնմխելիության և գործառության անձեռնմխելիության ինստիտուտների նույնականացում:

3. Քրեադատավարական օրենսգրքում, այո, ուղղակիորեն ամրագրված չէ պաշտոնատար անձի կարգավիճակից բխող գործողությունների համար կամ այլ կերպ՝

գործառույթային անձեռնմխելիության հիմքով քրեական հետապնդումն արգելող նորմ: Սակայն, համապատասխան կարգավորումներն առկա եղել են իրավական համակարգի մաս կազմող իրավունքի այլ աղբյուրներում, և դատարանները, այդ թվում նաև՝ Վճռաբեկ դատարանը իրավասու էին մեկնաբանել և կիրառել դրանք, մասնավորապես՝ Սահմանադրության վերաբերելի դրույթները:

Այսպես, Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «1. Պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններն ու պաշտոնատար անձինք իրավասու են կատարելու միայն այնպիսի գործողություններ, որոնց համար լիազորված են Սահմանադրությամբ կամ օրենքներով»:

Սահմանադրության 162-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «1. Հայաստանի Հանրապետությունում արդարադատությունն իրականացնում են միայն դատարանները՝ Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան»:

Սահմանադրության 164-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «Արդարադատություն իրականացնելիս դատավորն անկախ է, անաչառ և գործում է միայն Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան»:

25.01.2019թ. ՍԴԱՌ-7 որոշման մեջ Սահմանադրական դատարանը նշել է՝

«4.2. Այն հանգամանքը, որ սահմանադրական արդարադատության ոլորտը, Սահմանադրության 171-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն, դուրս է Վճռաբեկ դատարանի գործառույթների շրջանակից, չի նշանակում, որ Վճռաբեկ դատարանը չունի Սահմանադրությունը մեկնաբանելու և կիրառելու լիազորություն:

4.3. Սահմանադրության 164-րդ հոդվածի համաձայն՝ արդարադատություն իրականացնելիս դատավորն անկախ է, անաչառ և գործում է միայն Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան: Դատավորի և, հետևապես՝ դատարանի անկախության առանցքային կանոնն ամրագրող այս դրույթը, ի թիվս այլնի, ամրագրում է նաև Սահմանադրությանը համապատասխան գործելու դատավորի պարտադիր լիազորությունը, ինչը նշանակում է, որ Սահմանադրությունը մեկնաբանելու և կիրառելու լիազորություն Սահմանադրությամբ վերապահված է յուրաքանչյուր դատարանի, այդ թվում՝ Վճռաբեկ դատարանին: Դատարանների կողմից սահմանադրական նորմերի ճիշտ և միատեսակ ընկալմամբ, մեկնաբանմամբ և կիրառմամբ է պայմանավորվում նաև սահմանադրականության հաստատումը:

....

4.7. Սահմանադրության 61-րդ հոդվածի 1-ին մասի ուժով մարդու հատկապես հիմնական իրավունքները և ազատություններն են անմիջականորեն ենթակա դատական պաշտպանության, հետևապես՝ ոչ միայն Վճռաբեկ, այլև բոլոր դատարաններն են պարտավոր առաջին հերթին պաշտպանելու մարդու հենց հիմնական իրավունքները և ազատությունները, իսկ դա հնարավոր չէ առանց այդ իրավունքները և ազատություններն ամրագրող Սահմանադրության դրույթների մեկնաբանության և կիրառման»:

Ասվածից կարող է թվալ, որ, մասնավորապես, դատարանները Սահմանադրության մեկնաբանման և կիրառման լիազորությամբ օժտված են բացառապես այն դեպքերում, երբ խոսվում է մարդու հիմնական իրավունքներն ամրագրող դրույթների մասին: Հետևաբար, նրանք չեն կարող անմիջականորեն մեկնաբանել և կիրառել Սահմանադրության 140-րդ հոդվածը, քանի որ այն հիմնական իրավունք չի ամրագրում: Մի պահ ընդունենք, որ Վճռաբեկ դատարանն անմիջականորեն չէր կարող մեկնաբանել և կիրառել Սահմանադրության 140-րդ հոդվածը: Այդուհանդերձ, նույնիսկ այդ տեսակետին հարելու պարագայում ընդունում ենք, որ Վճռաբեկ դատարանը իրավասու էր մեկնաբանել և կիրառել Սահմանադրության 27-րդ հոդվածը, որպես մարդու հիմնական իրավունք, և իրավասու էր դա անել հենց 140-րդ հոդվածի ենթատեքստում: Չպետք է մոռանանք այն կարևոր հանգամանքը, որ հենց մարդու հիմնական իրավունքների պաշտպանության նկատառումներով է Սահմանադրական դատարանը վարույթ ընդունել քննարկվող անհատական դիմումը: Այս հարցն առհասարակ վճռորոշ նշանակություն ունի ոչ միայն քննարկվող գործի, այլև ցանկացած այլ անհատական դիմումի քննության հարցը լուծելիս (Սահմանադրություն 169-րդ հոդված, 1-ին մաս, 8-րդ կետ):

Այսպես, Որոշման 3-րդ կետի 5-րդ պարբերության մեջ հատուկ նշվել է, որ «... Սահմանադրական դատարանը քննում և լուծում է ոչ թե պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահի անձեռնմխելիության սահմանադրական երաշխիքների ենթադրյալ բովանդակային խախտման տեսանկյունից, ինչը դիմումի շրջանակներում և ներկա փուլում՝ հաշվի առնելով անհատական դիմումի թույլատրելիության նախադրյալները, հնարավոր չէ, այլ Սահմանադրության ուժով անձեռնմխելիությամբ օժտված պաշտոնատար անձանց, այդ թվում՝ պաշտոնաթող Հանրապետության նա-

խազահի գործառույթային անձեռնմխելիությամբ պայմանավորված՝ մեղադրանքի իրավաչափության ապահովման տեսանկյունից՝ հաշվի առնելով որևէ պաշտոնատար անձի գործառույթային անձեռնմխելիության սահմանադրական երաշխիքների ուղղակի ներազդեցությունը նրա՝ որպես մասնավոր անձի՝ Սահմանադրությամբ երաշխավորված վերոգրյալ հիմնական իրավունքների և ազատության վրա ...»:

Հետևաբար, նույնիսկ այդ մոտեցմամբ առաջնորդվելու պարագայում պետք է արձանագրենք, որ Որոշման մեջբերված մասի տրամաբանությամբ ևս Վճռաբեկ դատարանն օժտված էր Հանրապետության պաշտոնաթող նախագահի գործառույթային անձեռնմխելիության հետ կապված խնդիրը լուծել նույն հիմնական իրավունքների և, մասնավորապես, 27-րդ հոդվածի անմիջականորեն կիրառման միջոցով, քրեադատավարական մնացած գործիքների համալիր գործարկմամբ:

Սույն կարծիքի շրջանակներում ձեռնպահ կմնամ Սահմանադրության 27-րդ հոդվածը բովանդակային վերլուծության ենթարկելուց, նկատի ունենալով դրա վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանի դիրքորոշումների, ինչպես նաև նույն հոդվածով կանոնակարգված հարաբերությունների վերաբերյալ ՄԻԵԴ նախադեպային որոշումների հարուստ պաշարի առկայությունը: Պարզապես նշեմ, որ հենց այդ լավագույն և հարուստ պաշարի առկայությունը միանգամայն բավարար էր Սահմանադրության 140-րդ հոդվածով նախատեսված երաշխիքներից օգտվող անձի իրավունքներն ապահովելու համար:

Անդրադառնալով Որոշման 4.2-րդ կետի 7-րդ պարբերության մեջ տեղ գտած դիրքորոշմանը՝ ըստ որի՝ «Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դատարանները սովորական օրենքում ամրագրված որևէ հիմք չեն ունեցել կիրառելու սահմանադրական անձեռնմխելիության քրեադատավարական հետևանքները, քանի որ Օրենսգիրքն իրենց նման լիազորությամբ չի օժտել:», կարծում եմ, որ այս դիրքորոշումը ևս էականորեն տարբերվում է Սահմանադրական դատարանի ձևավորած կայուն և մասնակի սույն կարծիքում մեջբերված և ստորև ներկայացվելիք դիրքորոշումներից:

Այսպես, արդեն հիշատակված՝ «ՀՀ Հանրապետության նախագահի դիմումի հիման վրա՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 17-րդ հոդվածի 1-ին մասի, «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական

օրենքի 141-րդ հոդվածի 1-ին, 3-րդ և 8-րդ մասերի, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի՝ Սահմանադրական դատարանի դատավոր չընտրվելու հետևանքներին վերաբերող կանոնակարգումների բացակայության մասով, Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործով (06.11.2018թ., ՍԴՈ-1434), որն ի դեպ չէր քննարկվում հիմնական իրավունքների պաշտպանության տեսակետից, Սահմանադրական դատարանը նշել էր, որ «4.3. ... Սահմանադրական դատարանն օրենսդրական բացի սահմանադրականության հարցին անդրադարձել է իր մի շարք, մասնավորապես՝ ՍԴՈ-864, ՍԴՈ-914, ՍԴՈ-917, ՍԴՈ-922, ՍԴՈ-933, ՍԴՈ-1020, ՍԴՈ-1056, ՍԴՈ-1143, ՍԴՈ-1154, ՍԴՈ-1255 որոշումներում: Սույն գործի շրջանակներում վերահաստատելով և զարգացնելով հիշյալ որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները, Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ առկա չէ օրենսդրական բաց բոլոր այն դեպքերում, երբ ենթադրյալ օրենսդրական բացին վերաբերող հարցերն ուղղակիորեն կարգավորվում են Սահմանադրությամբ»: Բնական է, որ այս դիրքորոշման մեջ հստակ ուրվագծված ցուցումն ուղղված է բոլոր իրավակիրառող մարմիններին, ներառյալ դատարաններին, և իմաստն այն է, որ որևէ վեճ կամ հարց լուծելիս համապատասխան պետական մարմիններն ու պաշտոնատար անձինք հղում չկատարեն «օրենսդրական բացին» բոլոր այն դեպքերում, երբ ճյուղային օրենսդրության մեջ որևէ փաստական հանգամանքի վերաբերյալ իրավական պատվիրանը բացակայում է, սակայն այն առկա է Սահմանադրության մեջ: Եվ եթե հաշվի առնենք, որ վերոհիշյալ գործը մարդու հիմնական իրավունքների վերաբերյալ չէր, ապա պետք է արձանագրենք, որ դա վերաբերում է Սահմանադրության բոլոր նորմերին այնքանով, որքանով դրանք կիրառելի են կոնկրետ հարց կամ վեճ լուծելու համար: Ուստի այդ մարմինները ոչ միայն իրավունք ունեն, այլև պարտավոր են կիրառել Սահմանադրության մեջ ամրագրված նորմը, եթե իհարկե համապատասխան կարգավորումը «բացակայում» է այլ նորմատիվ իրավական ակտերում:

Ասվածով որևէ կերպ փորձ չի արվում նսեմացնել Սահմանադրության կիրառման և մեկնաբանման գործում Սահմանադրական դատարանի դերը. որպես Սահմանադրության գերակայության ապահովման միջոց՝ Սահմանադրության վերջնական և համապարտադիր մեկնաբանությունն ու կիրառումը Սահմանադրական դատարանի

բացառիկ իրավասությունն է: Այդուհանդերձ, «4.10. ... սահմանադրականության ստուգումը բոլոր դատարանների պարտականությունն է:

....

6. Դատարանների, այդ թվում՝ Վճռաբեկ դատարանի, կամ հանրային իշխանության այլ մարմինների լիազորությունը՝ մեկնաբանելու Սահմանադրությունը, ապահովելու դրա կիրառությունը, չի խաթարում Սահմանադրական դատարանի լիազորության բացառիկությունը՝ որպես Սահմանադրության գերակայությունն ապահովող մարմնի՝ վերջնական լուծում տալու Սահմանադրության մեկնաբանության հարցերին, որն ունի համապարտադիր բնույթ՝ հանրային իշխանության բոլոր մարմինների, ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց համար» (ՍԴԱՈ-7):

Բացի դրանից, քննարկվող կոնկրետ գործով համապատասխան հիմքն ուղղակիորեն ամրագրված է քրեական դատավարության օրենսգրքի 1-ին հոդվածի 1-ին մասում, ըստ որի՝ «1. Հայաստանի Հանրապետության տարածքում քրեական գործերով վարույթի կարգը սահմանվում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ, Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով, սույն օրենսգրքով, «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք» Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական օրենքով և դրանց համապատասխան ընդունված այլ օրենքներով»:

Չեմ կարող համաձայնել նաև Որոշման 4.4-րդ կետի չորրորդ պարբերության մեջ (էջ 20) արտահայտված այն դիրքորոշման հետ, ըստ որի՝ «Պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահի գործառությանին անձեռնմխելիությանը վերաբերող սահմանադրական դրույթների առանձնահատկություններն Օրենսգրքում կենսագործված չեն՝ հանգեցնելով տարբեր դատարանների կողմից դրա տարաբնույթ մեկնաբանության, ինչը, ի թիվս այլնի, նույնպես վկայում է Օրենսգրքում այդ օրենսդրական բացը լրացնելու այլ իրավական հնարավորությունների բացակայության մասին», քանի որ այս դեպքում գործ ունենք միևնույն գործի, այլ ոչ թե տարբեր գործերի շրջանակներում կայացված դատական ակտերի հետ («ՀՀ Դատական օրենսգիրք» ՀՀ սահմանադրական օրենք, հոդված 29, մաս 3), իսկ նույն գործի շրջանակներում առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանի մեկնաբանությունից տարբերվող վերաքննիչ ատյանի դատարանի մեկնաբանությունը չի կարող որակվել որպես

«տարաբնույթ»՝ հենց միայն Վճռաբեկ դատարանի՝ տվյալ գործով որոշման առկայության ու դրա՝ նորմատիվ իրավական ակտերի միատեսակ կիրառության համար նշանակություն ունենալու ուժով:

4. Այսպիսով, վերոգրյալի հիման վրա կարծում եմ, որ «Ռոբերտ Քոչարյանի դիմումի հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի և 135-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործի վարույթը ենթակա էր կարճման՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 29-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետի և 60-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի հիմքով, քանի որ վիճարկվող՝ Քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածը դիմողի նկատմամբ չի կիրառվել և իրավական հետևանքներ չի առաջացրել:

Բացի դրանից, առկա է գործի վարույթը կարճելու՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 29-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով և 60-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով նախատեսված հիմքը ևս, քանի որ «իրավունքի բացի» վերաբերյալ անհատական դիմումը չի բավարարել Սահմանադրական դատարանում դրա ընդունելիության համար անհրաժեշտ հետևյալ նախապայմանները՝

- օրենսդրության մեջ առկա են եղել այդ «բացը» լրացնելու այլ իրավական երաշխիքներ, և ձևավորված չէ հակասական իրավակիրառական պրակտիկա (տարաբնույթ մեկնաբանություններ),

- առկա օրենսդրական «բացը» չի խոչընդոտել անձի այս կամ այն իրավունքի իրացման հնարավորությունը,

- իրավակարգավորման լիարժեքություն ապահովող տարրի բացակայության կամ այդ տարրի թերի կանոնակարգման հետևանքով չի խաթարվել օրենսդրորեն կարգավորված իրավահարաբերությունների ամբողջական և բնականոն իրագործումը:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ԴԱՏԱՎՈՐ

Ա.ԴԻԼԱՆՅԱՆ

13 սեպտեմբերի 2019թ.

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

«ՈՌԲԵՐՏ ՔՈՉԱՐՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 35-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ԵՎ 135-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ» ԳՈՐԾՈՎ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ 04.09.2019Թ. ՍԴՈ-1476 ՈՐՈՇՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Ղեկավարվելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 62-րդ հոդվածի 10-րդ կետով՝ ներկայացնում եմ հատուկ կարծիք:

Վերը նշված գործով Սահմանադրական դատարանը ՍԴՈ-1476 որոշմամբ որոշել է.

«1. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածը՝ Սահմանադրության ուժով հատուկ պաշտպանությամբ օժտված պաշտոնատար անձանց գործառությանին անձեռնմխելիությունը՝ քրեական գործի վարույթը կամ քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանքների թվում չնախատեսելու մասով, ճանաչել Սահմանադրության 27-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետին, 61-րդ հոդվածի 1-ին մասին, 63-րդ հոդվածի 1-ին մասին և 75-րդ հոդվածին հակասող և անվավեր:

2. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 2-րդ մասը համապատասխանում է Սահմանադրությանը»:

Ա. Քրեական դատավարության օրենսգրքի (այսուհետ նաև՝ Օրենսգիրք) 135-րդ հոդվածի 2-րդ մասի սահմանադրականության առնչությամբ չունեմ ոչ մի առարկություն, քանի որ այն վերաբերում է կալանավորման ընդհանուր նախադրյալներին և չէր կարող պարունակել հատուկ կարգավորումներ անձեռնմխելիությամբ օժտված անձանց վերաբերյալ, ուստի դրանում չէր կարող առկա լինել օրենսդրական բաց:

Բ. Ինչ վերաբերում է օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի օրենսդրական բացի առկայությամբ պայմանավորված՝ հակասահմանադրականությանը, ապա կարծում եմ՝ **առկա են բոլոր իրավական հիմքերը գործի վարույթը այդ մասով կարճելու համար՝** հետևյալ պատճառաբանությամբ:

Նախ նշենք, որ սույն գործով վիճարկվող դրույթների սահմանադրականությունը որոշելիս Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարել, մասնավորապես,

անդրադառնալ հետևյալ հարցադրմանը՝ արդյո՞ք օրենսգրքում առկա են Սահմանադրության ուժով անձեռնմխելիությամբ օժտված պաշտոնատար անձանց՝ իրենց լիազորությունների ժամկետում և դրանից հետո իրենց **կարգավիճակից կամ գործունեությունից բխող գործողությունների համար** հետապնդելուց և պատասխանատվության ենթարկելուց արդյունավետ պաշտպանելու համար անհրաժեշտ օրենսդրական կառուցակարգեր և ընթացակարգեր:

Այստեղ տեղին է նշել, որ ինքնին այս ուղեցույցային հարցադրումը այնքան էլ կոռեկտ չէ Սահմանադրության տեքստի տեսակետից, քանի որ Հանրապետության նախագահի անձեռնմխելիությունը սահմանող՝ Սահմանադրության 140-րդ հոդվածի կարգավորումներում նշված են «իր կարգավիճակից բխող գործողություններ» և «իր կարգավիճակի հետ չկապված գործողություններ» սահմանադրական տերմինները, և այստեղ որևէ նշում չկա իրենց **«գործունեությունից բխող»** գործողությունների մասին:

Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է, որ սույն գործով մեղադրանքի, ուստիև կալանքի իրավաչափության հարցի լուծումը պայմանավորված է պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահի անձեռնմխելիության սահմանադրական երաշխիքներով: Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ դիմողը նաև այս տեսանկյունից է բարձրացնում Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածում **առկա օրենսդրական բացի հարցը**, Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ քրեական գործի վարույթը կամ քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանքների շարքում պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահի անձեռնմխելիության սահմանադրական երաշխիքների օրենսդրական կենսագործման ենթադրյալ բացակայությունն ուղղակիորեն կարող է հանգեցնել նրա անձնական ազատության, ինչպես նաև դատական պաշտպանության և արդար դատաքննության իրավունքների՝ Սահմանադրության տեսանկյունից չարդարացված սահմանափակման: Հետևաբար, մեղադրանքի, ուստիև կալանքի իրավաչափության գնահատման համար էական նշանակություն ունի ոչ միայն մեղադրանքի հիմքում դրված քրեական օրենքի, այլև **քրեական հետապնդումը կանոնակարգող՝ քրեադատավարական օրենքի դրույթների համապատասխանությունը Սահմանադրությանը, ինչը ներառում է նաև քրեադատավարական օրենքում Սահմանադրությանը հակասող օրենսդրական բացեր չլինելը:**

Նախ պետք է նշել, որ Հայաստանի Հանրապետության 2015 թվականի Սահմանադրության կարգավորումներում բացահայտ (էքսպլիցիտ) կերպով չեն նախատեսվում օրենքներում և մյուս իրավական ակտերում թույլ տրված օրենսդրական բացերը հետազոտելու և գնահատելու՝ Սահմանադրական դատարանի ինքնուրույն լիազորությունները: Սահմանադրական դատարանն իր հարուստ պրակտիկայով և «Եվրոպական սահմանադրական դատարանների կոնֆերանս» միջազգային կազմակերպության դեռևս 2008 թվականի հունիսի 14-ի վեհաժողովին ներկայացրած ազգային զեկույցում իր արտահայտած դիրքորոշմամբ արձանագրել է, որ ՀՀ Սահմանադրության մի շարք դրույթներ հիմք են տալիս ենթադրելու, որ Սահմանադրական դատարանն ունի օրենսդրական բացերի սահմանադրականության հետազոտման և գնահատման իմպլիցիտ իրավունք:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ Սահմանադրական դատարանը եզրակացրել է, որ պետության մեջ սահմանադրական օրինականության, ինչպես նաև ՀՀ իրավական համակարգում Սահմանադրության գերակայության և անմիջական գործողության ապահովման հարցերում Սահմանադրական դատարանի դերի և տեղի նման ընկալումն իմպլիցիտ կերպով հաստատում է օրենսդրական բացերի սահմանադրականությունը հետազոտելու և գնահատելու իր լիազորությունը:

Կարող ենք ավելացնել, որ Սահմանադրական դատարանի որոշումներին բնորոշ առանձնահատուկ իրավական բնույթն ու իրավաբանական ուժը (համապարտադիր և վերջնական բնույթը, ուղղակի գործողությունը և այլն), ի թիվս այլնի, հնարավորություն են տալիս խոսելու Սահմանադրական դատարանի՝ օրենսդրական բացերի սահմանադրականության հետազոտման և գնահատման իմպլիցիտ լիազորության մասին:

Այստեղ անհրաժեշտ է անդրադառնալ օրենքի բացի հաղթահարման բավական բարդ տեսական և պրակտիկ հիմնախնդրի վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանի իրավական դերին և վերջինիս արտահայտած իրավական մի շարք դիրքորոշումներին:

Իր բազմաթիվ որոշումներում Սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է օրենսդրական բացի հիմնահարցերին (մասնավորապես՝ ՍԴՈ-864, ՍԴՈ-914, ՍԴՈ-922, ՍԴՈ-1020, ՍԴՈ-1056, ՍԴՈ-1143):

Վերահաստատելով և զարգացնելով օրենսդրական բացի վերաբերյալ իր իրավական դիրքորոշումները՝ Սահմանադրական դատարանը ՍԴՈ-1476 որոշմամբ եզրակացրել է.

«1) օրենսդրական բացը Սահմանադրական դատարանի քննության առարկա կարող է դառնալ այն ժամանակ, երբ այն *իրավակարգավորման թերությունն է*, այլ ոչ թե իրավաստեղծ մարմնի, տվյալ դեպքում՝ օրենսդրի կամքը՝ ձեռնպահ մնալու որպես օրենսդրական բաց ընկալվող իրավական կարգավորումից.

2) ցանկացած թերի օրենսդրական կարգավորում չէ, որը որպես օրենսդրական բաց կարող է Սահմանադրական դատարանի քննության առարկա դառնալ, այլ միայն *այնպիսի օրենսդրական բացը, որը հնարավոր չէ հաղթահարել այլ վերաբերելի իրավակարգավորումները մեկնաբանելու և կիրառելու միջոցով*.

3) օրենսդրական բացը պետք է հանգեցրած լինի հակասական իրավակիրառ պրակտիկայի, որը հնարավոր չէ հաղթահարել կամ որը փաստացի չի հաղթահարվել սովորական դատարանների կողմից.

4) օրենսդրական բաց առկա է այն պարագայում, երբ իրավակարգավորման լիարժեքություն ապահովող տարրի բացակայության կամ այդ տարրի թերի կանոնակարգման հետևանքով խաթարվում է **օրենսդրորեն կարգավորված իրավահարաբերությունների ամբողջական և բնականոն իրագործումը**.

5) այն դեպքերում, երբ իրավունքի բացը պայմանավորված է իրավակարգավորման ոլորտում գտնվող կոնկրետ հանգամանքների առնչությամբ նորմատիվ պատվիրանի բացակայությամբ, ապա նման բացի հաղթահարումն օրենսդիր մարմնի իրավասության շրջանակներում է: Սահմանադրական դատարանը գործի քննության շրջանակներում անդրադառնում է օրենքի այս կամ այն բացի սահմանադրականությանը, եթե վիճարկվող նորմի բովանդակությամբ պայմանավորված իրավական անորոշությունն իրավակիրառական պրակտիկայում հանգեցնում է տվյալ նորմի այնպիսի մեկնաբանությանն ու կիրառմանը, որը **խախտում է կամ կարող է խախտել կոնկրետ սահմանադրական իրավունք»:**

Զարմանալի է, որ Սահմանադրական դատարանն այս կարևոր չափանիշների շարքում չի նշել այն իրավական դիրքորոշումները, որոնք 2010 թվականի սեպտեմբերի 14-ի ՍԴՈ-914 որոշմամբ արձանագրել է, այն է. «... օրենսդրական բացը կարող է

հանդիսանալ սահմանադրական դատարանի քննության առարկա **միայն** այն դեպքում, երբ օրենսդրության մեջ առկա չեն այդ բացը լրացնելու այլ իրավական երաշխիքներ կամ օրենսդրության մեջ համապատասխան իրավական երաշխիքների առկայության պարագայում ձևավորված է հակասական իրավակիրառական պրակտիկա, կամ երբ առկա օրենսդրական բացը չի ապահովում այս կամ այն իրավունքի իրացման հնարավորությունը»: Այսինքն, Սահմանադրական դատարանն իր ՍԴՈ-914 որոշմամբ սահմանել է այն չափանիշները, որոնցից որևէ մեկի առկայության պարագայում օրենսդրական բացը հանդիսանում է սահմանադրական վերահսկողության օբյեկտ:

Դեռևս 2016 թվականի հոկտեմբերին Սահմանադրական դատարանի կողմից և Եվրոպական միության, ինչպես նաև Եվրոպայի խորհրդի հայտնի Վենետիկի հանձնաժողովի աջակցությամբ կազմակերպված երևանյան միջազգային կոնֆերանսին, որը նվիրված էր իրավական անորոշության և օրենքի բացի հաղթահարման Սահմանադրական դատարանի դերին, մեր ներկայացրած գեկույցում, որտեղ վերլուծվում էր Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի հարուստ փորձը օրենսդրական բացերի հաղթահարման գործում, նշել էինք, որ օրենսդրական բացի առկայությունն ամենևին չի վկայում, որ ցանկացած դիմում Սահմանադրական դատարանի կողմից ընդունելի է քննության: Սկզբունքային նշանակություն ունի Սահմանադրական դատարանի այն իրավական դիրքորոշումը, որ իրավական կարգավորման բացերի **լրացումը** չի մտնում Սահմանադրական դատարանի իրավասությունների մեջ. այն օրենսդրական մարմնի բացառիկ լիազորությունն է, իսկ Սահմանադրական դատարանը կոչված է օրենսդրական բացերի **հաղթահարելուն՝** իր սահմանադրական վերահսկողական հատուկ միջոցներով: Բացերի «լրացում» և «հաղթահարում» հասկացություններն իմաստով շատ մոտ և փոխկապակցված են, բայց ոչ նույնական (իդենտիկ):

Սահմանադրական դատարանի սույն գործով ՍԴՈ-1476 որոշմամբ արձանագրվել է. «Պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահի գործառութային անձեռնմխելիությանը վերաբերող սահմանադրական դրույթների առանձնահատկություններն Օրենսգրքում կենսագործված չեն՝ հանգեցնելով **տարբեր դատարանների կողմից դատարարնույթ մեկնաբանության**, ինչը, ի թիվս այլնի, նույնպես վկայում է Օրենսգրքում

այդ օրենսդրական բացը լրացնելու այլ իրավական հնարավորությունների բացակայության մասին:

Նման իրավիճակը կարող է հանգեցնել նրան, որ գործառույթային անձեռնմխելիությամբ օժտված անձանց (ներառյալ՝ պաշտոնաթող Հանրապետության նախագահի) նկատմամբ կարող է հարուցվել և իրականացվել քրեական հետապնդում, ինչպես նաև նրանք կարող են ենթարկվել քրեական պատասխանատվության այնպիսի գործողությունների համար, որոնք բխել են նրանց կարգավիճակից կամ գործունեությունից: Այսինքն՝ այդ անձանց կարող է առաջադրվել ոչ օրինական և չհիմնավորված մեղադրանք, որի դեմ նրանք օժտված չեն լինի նաև գործառույթային անձեռնմխելիությամբ պայմանավորված արդյունավետ դատական պաշտպանության հնարավորությամբ»:

Մեր կարծիքով սույն գործի դատաքննության ժամանակ Սահմանադրական դատարանը պարտավոր էր հաշվի առնել իր կողմից ընդունված երկու կարևոր աշխատակարգային որոշումներում արտահայտված մի շարք հիմնարար (ֆունդամենտալ) իրավական դիրքորոշումներ:¹ Մասնավորապես, խոսքը 25.01.2019թ. ՍԴԱՈ-7 «Ռոբերտ Քոչարյանի դիմումի հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 414²-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործի քննությունը **մերժելու** մասին», և հատկապես, 22.02.2019թ. ՍԴԱՈ-17 «Ռոբերտ Քոչարյանի դիմումի հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործի քննությունը **մերժելու** մասին» աշխատակարգային որոշումների մասին է:

Քննվող դիմումում շարադրված հիմնավորումների ուսումնասիրության արդյունքում կարող ենք արձանագրել, որ դիմողն, ըստ էության, բարձրացրել է.

¹ Տեղին է նշել, որ նմանատիպ գործով *Ռուսաստանի Դաշնության Սահմանադրական դատարանը իր 2016 թվականի հուլիսի 20-ի N 17-Պ որոշմամբ անդրադարձել է Ռուսաստանի Դաշնության քրեական դատավարության օրենսդրության մեջ հատուկ կարգավիճակ ունեցող անձանց վերաբերյալ դրույթների բացակայության խնդրին և նշել, որ նորմի բացակայությունը ինքնին բավարար հիմք չէ քրեական դատավարության այդ իրավակարգավորումը Ռուսաստանի Դաշնության Սահմանադրությանը հակասող ճանաչելու համար, մանավանդ, եթե սահմանադրաիրավական մեկնաբանության միջոցով հնարավոր է սահմանել համապատասխան երաշխիքներ՝ ինչպես տվյալ անձի, այնպես էլ տվյալ իրավահարաբերությունների այլ սուբյեկտների համար:*

ա) տվյալ գործով Վճռաբեկ դատարանի կայացրած որոշման օրինականության, այդ որոշմամբ կիրառված նորմատիվ իրավական ակտի դրույթների իրավաչափության հարց,

բ) Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի առանձին դրույթների իրավական բովանդակության բացահայտման, դրանց միակերպ և ամբողջական ընկալման և մեկնաբանության հարցեր:

Սահմանադրական դատարանը նշում է նաև, որ դիմումով բարձրացվում են իրավունքի ենթադրյալ բացի հարցեր, որոնց հիմքում առավելապես դրվել են ընդհանուր վերացական հիմնավորումներ, որոնք կարող են քննության առարկա լինել ոչ թե անհատական դիմումների հիման վրա իրականացվող, այլ վերացական սահմանադրական վերահսկողության շրջանակներում («Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 68-րդ հոդված): Այլ կերպ՝ դիմումում բերված իրավական հիմնավորումներով բարձրացվում են դատական ակտով դիմողի նկատմամբ կիրառված նորմատիվ իրավական ակտի դրույթների մեկնաբանման և կիրառման իրավաչափության հարց՝ ըստ էության հանգեցնելով տվյալ գործով հենց Վճռաբեկ դատարանի կայացրած որոշման սահմանադրականության խնդրին, ինչը Սահմանադրական դատարանի լիազորությունների շրջանակից դուրս է:

Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում արձանագրել, որ դիմումում բարձրացված հարցերի և դրանց հիմքում դրված հիմնավորումների շրջանակներում առաջնային խնդիրը վիճարկվող դրույթների միատեսակ կիրառության ապահովումն է, որը, Սահմանադրությանը համապատասխան, Վճռաբեկ դատարանի գործառույթն է: Սահմանադրական դատարանն իրավասու չէ գնահատել դատարանների կողմից նորմատիվ իրավական ակտի դրույթների **կիրառման իրավաչափությունը**:

Անհրաժեշտ ենք համարում ընդգծել, որ անհատական դիմումների հիման վրա իրականացվող վերահսկողության նպատակը թեև Սահմանադրության դրույթների անմիջական գործողության երաշխավորումն ու վերջինիս միջոցով անձի հիմնական իրավունքների պաշտպանությունն է, այնուհանդերձ, այդ գործառույթի իրականացումը հնարավոր է բացառապես Սահմանադրության 168 և 169-րդ հոդվածների և վերջիններիս հիման վրա «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքում նախատեսված իրավակարգավորումների շրջանակներում և պայմանով, որ

դիմողը բավարար չափով հիմնավորի տվյալ կոնկրետ գործով իր սուբյեկտիվ իրավունքի պաշտպանության անհրաժեշտությունը, այլ ոչ օբյեկտիվ իրավունքի որևէ հիմնահարցի առկայությունն ընդհանրապես, ինչը տվյալ դեպքում շրջանցվել է դիմողի կողմից:

Անդրադառնալով դիմողի բարձրացրած «իրավական բացի» խնդրին՝ անհրաժեշտ ենք համարում արձանագրել, որ իրավական բացը (իրավակարգավորման բացը), երբ այն պայմանավորված է ոչ թե այս կամ այն գործով վիճարկվող նորմատիվ դրույթներով, այլ ինքնին **իրավական տվյալ կառուցակարգի ամբողջական իրավակարգավորմամբ և դրա հաղթահարմամբ**, ինչը և փորձել է հիմնավորել դիմողը, պետք է դիտարկել իշխանությունների բաժանման և հավասարակշռման սահմանադրական սկզբունքի (Սահմանադրության 4-րդ հոդված) համատեքստում, և բոլոր այն դեպքերում, երբ այն պայմանավորված է իրավակարգավորման բնագավառում կոնկրետ հանգամանքների առնչությամբ նորմատիվ պատվիրանների ենթադրյալ բացակայությամբ, ապա նման բացի հաղթահարումն օրենսդիր մարմնի իրավասությունն է: Սակայն Սահմանադրական դատարանն անհատական դիմումներով գործերի քննության շրջանակներում անդրադառնում է օրենքի այս կամ այն բացի սահմանադրականության խնդրին, եթե վիճարկվող նորմի (նորմերի) բովանդակությամբ պայմանավորված իրավական անորոշությունն իրավակիրառական պրակտիկայում հանգեցնում է տվյալ նորմի այնպիսի մեկնաբանությանն ու կիրառմանը, որի արդյունքում խախտվում է կամ կարող է խախտվել կոնկրետ հիմնական իրավունք: Մինչդեռ քննության առարկա դիմումում առկա չեն կոնկրետ հիմնական իրավունքին **ուղղակի առնչվող իրավական այնպիսի հիմնավորումներ**, որոնք հիմք կհանդիսանային դրանք Սահմանադրության 2-րդ գլխում ամրագրված այս կամ այն իրավունքի խախտման համատեքստում դիտարկելու համար, հետևաբար, նաև Սահմանադրական դատարանում՝ անհատական դիմումի շրջանակներում գնահատման ենթակա լինել չեն կարող: **Դա է անհատական դիմումների ընդունելիության առանցքային չափանիշներից մեկը:**

Դիմողի հիմնավորումներն իրենց բովանդակությամբ, ըստ էության, կապված են ոչ թե նորմատիվ դրույթների սահմանադրականությունն անհատական դիմումին ներկայացվող պահանջներին համապատասխան վիճարկելու, այլ սոսկ այդ դրույթների

մեկնաբանության և կիրառման իրավաչափության հարցերի հետ: Դիմողը, Սահմանադրական դատարանին ըստ ձևի ներկայացնելով վիճարկվող դրույթները՝ իրավա-կիրառ պրակտիկայում դրանց տրված մեկնաբանությամբ Սահմանադրությանը հա-կասող ճանաչելու խնդրանք, ըստ էության բարձրացնում է դրանց կիրառման իրավա-չափության հարց, ինչը, Սահմանադրական դատարանի 2009 թվականի մարտի 17-ի ՍԴԱՌ-21 աշխատակարգային որոշմամբ արտահայտված և բազմիցս վերահաստատ-ված իրավական դիրքորոշման, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 29-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի և 69-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն, Սահմանադրական դատարանում քննության ենթակա հարց չէ:

Հիշյալ դրույթը, ըստ էության, **վերարտադրում է** Սահմանադրության 171-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետով ամրագրված դրույթը, համաձայն որի՝ Վճռաբեկ դատարանը դատական ակտերն օրենքով սահմանված լիազորությունների շրջանակ-ներում վերանայելու միջոցով ապահովում է օրենքների և այլ նորմատիվ իրավական ակտերի միատեսակ կիրառությունը:

Սահմանադրական հիշյալ դրույթով ամրագրվում է Վճռաբեկ դատարանի գործառույթը՝ ապահովել նորմատիվ իրավական ակտերի միատեսակ կիրառությունը: Նորմատիվ իրավական ակտերի միատեսակ կիրառությունը, դրանց ճիշտ մեկնաբա-նությունն ապահովելը՝ որպես նաև իրավունքի զարգացմանը նպաստելու միջոցներ, կառուցակարգային առումով փոխկապակցված գործառույթներ են: Վճռաբեկ դատա-րանի՝ նորմատիվ իրավական ակտերի միատեսակ կիրառությունն ապահովելու սահմանադրական գործառույթից անմիջականորեն բխում է դատարանների կողմից կիրառված նորմատիվ իրավական ակտերի միասնական ընկալման վերաբերյալ իրավական դիրքորոշում արտահայտելը:

Այն հանգամանքը, որ սահմանադրական արդարադատության ոլորտը, Սահմա-նադրության 171-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն, դուրս է Վճռաբեկ դատարանի գործառույթների շրջանակից, չի նշանակում, որ Վճռաբեկ դատարանը չունի Սահմա-նադրությունը մեկնաբանելու և կիրառելու լիազորություն:

Սահմանադրության 164-րդ հոդվածի համաձայն՝ արդարադատություն իրակա-նացնելիս դատավորն անկախ է, անաչառ և գործում է **միայն Սահմանադրությանը** և օրենքներին համապատասխան: Դատավորի և, հետևապես՝ դատարանի անկախու-

թյան առանցքային կանոնն ամրագրող այս դրույթը, ի թիվս այլնի, ամրագրում է նաև **Սահմանադրությանը համապատասխան գործելու՝** դատավորի պարտադիր լիազորությունը, ինչը նշանակում է, որ Սահմանադրությունը մեկնաբանելու և կիրառելու լիազորություն Սահմանադրությամբ վերապահված է յուրաքանչյուր դատարանի, այդ թվում՝ Վճռաբեկ դատարանին: Դատարանների կողմից սահմանադրական նորմերի ճիշտ և միատեսակ ընկալմամբ, մեկնաբանմամբ և կիրառմամբ է պայմանավորվում նաև սահմանադրականության հաստատումը:

Վճռաբեկ դատարանի գործառույթների սահմանման միջոցով սահմանադիրը նպատակ է ունեցել ընդգծելու, որ Վճռաբեկ դատարանը տարբերվում է առաջին ատյանի և վերաքննիչ դատարաններից հատկապես նրանով, որ վարույթ չի ընդունում և չի քննում ցանկացած գործ: Բացի դրանից, Վճռաբեկ դատարանին վերաբերող սահմանադրական դրույթներից ակնհայտ է, որ սահմանադիրը Սահմանադրության 171-րդ հոդվածի 2-րդ մասի ձևակերպմամբ նպատակ չի ունեցել Վճռաբեկ դատարանի իրավասության շրջանակից դուրս թողնել առաջին ատյանի և վերաքննիչ դատարանների կողմից Սահմանադրության միատեսակ մեկնաբանումը և կիրառումն ապահովելու խնդիրը:

Որպես Սահմանադրության գերակայության ապահովման միջոց՝ **Սահմանադրության վերջնական և համապարտադիր մեկնաբանությունն ու կիրառումն է** Սահմանադրական դատարանի բացառիկ իրավասությունը, իսկ հանրային իշխանության բոլոր մարմինները՝ Սահմանադրությամբ և օրենքներով ամրագրված իրենց լիազորությունների շրջանակներում մեկնաբանում և կիրառում են Սահմանադրությունը:

Հատուկ շեշտենք, որ թեև սահմանադրական արդարադատության իրականացումը, հատկապես օրենքի և Սահմանադրության մեջ նշված այլ նորմատիվ իրավական ակտերի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելը Սահմանադրական դատարանի բացառիկ իրավասությունն է, այնուամենայնիվ, սահմանադրականության ստուգումը բոլոր դատարանների պարտականությունն է:

Այսպես, Սահմանադրության 169-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ եթե դատարաններն իրենց վարույթում գտնվող կոնկրետ գործով հանգում են կիրառման ենթակա նորմատիվ իրավական ակտի սահմանադրականության խնդրի, այսինքն՝ այդ կապակցությամբ առաջանում են հիմնավոր կասկածներ, և եթե տվյալ գործի լուծումը

հնարավոր է միայն այդ նորմատիվ իրավական ակտի կիրառման միջոցով, ապա դատարանները պարտավոր են դիմել Սահմանադրական դատարան այդ ակտի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու հարցով, ինչը նշանակում է, որ բոլոր դատարանները, այլ ոչ միայն Վճռաբեկ դատարանը, պետք է ինցիդենտ կերպով ստուգեն կիրառվելիք նորմատիվ իրավական ակտի սահմանադրականությունը և պարտավոր են դիմել Սահմանադրական դատարան՝ նշված նախադրյալների առկայության դեպքում:

Անհրաժեշտ ենք համարում պնդել, որ ոչ միայն դատարանները, այլև առանձին սահմանադրական այլ մարմիններ, որոնց գործառույթները և լիազորությունների շրջանակը սահմանվում են բացառապես Սահմանադրությամբ, օրինակ՝ Ազգային ժողովը, անկախ նրանց գործունեությունը կանոնակարգող սահմանադրական կամ այլ օրենքների առկայության փաստից, պարտավոր են իրենց գործունեության մեջ մեկնաբանել և կիրառել Սահմանադրությունը:

«Դատարանների, այդ թվում՝ Վճռաբեկ դատարանի, կամ հանրային իշխանության այլ մարմինների լիազորությունը՝ մեկնաբանելու Սահմանադրությունը, ապահովելու դրա կիրառությունը, չի խաթարում Սահմանադրական դատարանի լիազորության բացառիկությունը՝ որպես Սահմանադրության գերակայությունն ապահովող մարմնի՝ վերջնական լուծում տալու Սահմանադրության մեկնաբանության հարցերին, որն ունի համապարտադիր բնույթ՝ հանրային իշխանության բոլոր մարմինների, ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց համար:

Սահմանադրական դատարանն ինքն է վերջնարդյունքում ապահովում Սահմանադրության միատեսակ կիրառությունը՝ իր լիազորությունների շրջանակներում լուծում տալով Սահմանադրության մեկնաբանության առնչությամբ առաջացած բոլոր վեճերին: Սահմանադրական արդարադատության էությունը կարող էր նենգափոխվել կամ այդ արդարադատության արդյունավետությունը կարող էր նվազել, եթե Սահմանադրության մեկնաբանության և կիրառման հետ կապված վեճերի վերջնական լուծումը վերապահված լիներ հանրային իշխանության մեկ այլ մարմնի» (25.01.2019թ. ՍԴԱՌ-7):

Ամփոփելով նշենք, որ.

1. Սույն գործով ենթադրյալ օրենսդրական բաց գոյություն չունեք, քանի որ դատական պրակտիկայի կողմից, մասնավորապես՝ Վճռաբեկ դատարանի 2018 թվականի նոյեմբերի 15-ի որոշմամբ բովանդակային կերպով տրվել էր Սահմանադրության 140-րդ հոդվածի 3-րդ կետի մեկնաբանությունը: Այս գործով Սահմանադրական դատարանն անելիք չունեք: Խնդրի լուծումն ամբողջովին օրենսդիր մարմնի տիրույթում է:

2. Վերահաստատում ենք դեռևս 26.06.2008թ. «Քաղաքացի Էմիլիյա Մելիքյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 4-րդ մասի (նոր խմբագրությամբ 233 հոդվածի 4-րդ մաս)՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ գործով» Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-754 որոշման առնչությամբ հատուկ կարծիքում արտահայտված դիրքորոշումն առ այն, որ՝ «Սահմանադրական դատարանն օրենքները սահմանադրական վերահսկողության ենթարկելիս, առաջին հերթին պետք է տա ոչ միայն վիճարկվող օրենքի դրույթների մեկնաբանումը, այլ Սահմանադրության համապատասխան դրույթների իր մեկնաբանումը, որոնց ենթադրաբար հակասում են վիճարկվող օրենքի դրույթները: Հիմնավոր չէ այն մոտեցումը, երբ միայն օրենքի դրույթները մեկնաբանելով, դրանք ճանաչվում են Սահմանադրությանը հակասող» և անվավեր, այն էլ՝ օրենքի բացով պայմանավորված:

3. Համոզված եմ, որ սույն գործով Բարձր դատարանը կգար այլ եզրահանգման, եթե չցուցաբերվեր որոշակի շտապողականություն՝ այս բարդ և մեծ հանրային հնչեղություն ունեցող խնդրի հետ կապված:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ԴԱՏԱՎՈՐ

Ֆ.ԹՈՒՆՅԱՆ

13 սեպտեմբերի 2019թ.